

Ispitivanja kapaciteta za smanjenje rizika u osnovnim i srednjim školama u BiH

ŠKOLE SKROJENE ZA SIGURNO DJETINJSTVO

Federacija BiH i Brčko Distrikt BiH

Sadržaj

Skraćenice	5
Definicije	7
I Uvod	9
II Osnovni podaci o projektu	11
II.1. Specifična aktivnost projekta	11
III Zakonska osnova	13
IV Korištena metodologija i operativni pristup istraživanju	15
IV.1. Metodološki koraci	15
IV.1.1. Formuliranje problematike istraživanja	16
IV.1.2. Pretpostavke – hipoteze istraživanja	16
IV.1.3. Odziv i način istraživanja	17
IV.1.3.1. Odziv istraživanja	18
IV.1.3.2. Način istraživanja	23
V Rezultati istraživanja	27
V.1. Testno ispitivanje	27
V.2. Anketno online ispitivanje /Federacija BiH i Brčko distrikt BiH	27
VI Sintetička analiza, verifikacija hipoteza i diskusija rezultata	40
VI.1. Analiza opasnosti u školama	40
VI.2. Verifikacija radnih hipoteza	47
VI.3. Sinteza rezultata	51
VII Zaključci	57
VIII Preporuke	61
Osnovne reference:	62
Prilog I: Pomoćna tabela – okvirni podaci o broju osnovnih i srednjih škola u kantonima FBiH	63

Skraćenice

CCA (Climate Change Adaptation) – prilagođavanje na klimatske promjene

DRR (Disaster Risk Reduction) – smanjenje rizika od katastrofa

JLS (LGU) (Local Self-government Units) – jedinice lokalne samouprave

MES (Mines and Explosion Devices) – minsko-eksplozivna sredstva

NUS (Non-exploded Devices) – neeksplozivna ubojita sredstva

NGO (Non-governmental Organization) – nevladina organizacija

NPP – nastavni plan i program

UN (United Nations) – Ujedinjene nacije

UNDP (United Nations Development Programme) – Razvojni program Ujedinjenih nacija

UNISDR (United Nations International Secretariat for Disaster Reduction) – Međunarodni sekretarijat za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija

ISDR (International Strategy for Disaster Reduction) – Međunarodna strategija za smanjenje katastrofa

WV – World Vision

Definicije¹

Adaptacija - prilagođavanje prirodnih ili ljudskih sistema kao odgovor na stvarne ili očekivane klimatske promjene i njihove utjecaje, koje ublažava štetu ili iskorištava povoljne prilike.

Druge nesreće - podrazumijevaju nesreće prirodnog porijekla ili nesreće koje je uzrokovao čovjek, konkretnog naziva, koje nisu obuhvaćene nijednom drugom klasifikacijom, kao što su rudarske nesreće, epidemije zaraznih bolesti, avionske nesreće, željezničke nesreće, tehničko-tehnološke nesreće, posljedice terorističkih aktivnosti, neposredne ratne opasnosti i slično.

Kapacitet - kombinacija svih prednosti, atributa i raspoloživih resursa unutar zajednice, društva ili organizacije koji se mogu koristiti za postizanje dogovorenih ciljeva.

Kapaciteti za djelovanje - sposobnost ljudi, organizacija i sistema da se korištenjem dostupnih vještina i resursa suoče s nepovoljnim uvjetima, vanrednim situacijama ili katastrofama i upravljaju njima.

Katastrofa - ozbiljan poremećaj funkcioniranja zajednice ili društva koji uključuje šire ljudske, materijalne, ekonomske ili ekološke gubitke i utjecaje i nadilazi sposobnost pogođene zajednice ili društva da se protiv njega bori korištenjem vlastitih resursa.

Rizik - odnosi se na mogućnost gubitka, neizvjesnosti ili bilo kojeg ishoda koji nije očekivan.

Rizik od katastrofa - potencijalni gubici katastrofa u vidu gubitka života, zdravstvenog stanja, sredstava za život, imovine i usluga, koji se mogu desiti određenoj zajednici ili društvu u narednom periodu.

Smanjenje rizika od katastrofa - koncept i djelovanje na smanjenje rizika od katastrofa kroz systemske napore da se analiziraju uzročni faktori katastrofa te da se njima upravlja, npr. putem smanjenja izloženosti opasnostima, smanjenja ranjivosti ljudi i imovine, razumnog upravljanja zemljištem i životnom sredinom te putem poboljšane pripravnosti/spremnosti na štetne događaje.

Izloženost - ljudi, imovine, sistema ili drugih elemenata koji se nalaze u zonama opasnosti, koji su stoga podložni potencijalnim gubicima.

Integriranje (smanjenja rizika) - potencijalni učinci klimatskih promjena i katastrofa razmatraju se te se odgovarajuće mjere adaptacije integriraju u uobičajene prakse u sklopu kontinuiranih programskih aktivnosti.

Odjeljenje - grupa učenika u školi koje istovremeno i u istoj prostoriji obučava u toku školske godine jedan nastavnik ili više nastavnika sukcesivno.

Opasnost - opasna pojava, materija, ljudsko djelovanje ili stanje koje može dovesti do gubitka života, ozljede ili drugih utjecaja na zdravlje, do materijalne štete, gubitka sredstava za život i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili oštećenja okoliša.

Otpornost - sposobnost sistema, zajednice ili društva koji su izloženi opasnosti da se odupru, apsorbiraju, prilagode i oporave od posljedica opasnosti na pravovremen i učinkovit način, uključujući i očuvanjem i obnovom svojih temeljnih struktura i funkcija.

Prirodna nesreća - događaj koji je uzrokovan iznenadnim djelovanjem prirodnih sila, sa ili bez čovjekovog utjecaja, koji ugrožava zdravlje ili život ljudi, životinja, uzrokuje štetu na materijalnim dobrima i okolišu.

Ranjivost - karakteristike i okolnosti zajednice, sistema ili imovine koje ih čine osjetljivim na štetne učinke opasnosti.

Škola (u statistici obrazovanja) - grupa učenika organiziranih u jednu školsku jedinicu, s jednim ili više nastavnika koji izvode nastavu određene vrste po određenom nastavnom planu i programu, bez obzira na to je li škola centralna/matična, samostalna, područno odjeljenje ili odjeljenje pri drugoj vrsti škole. Školom se smatraju i teritorijalno izdvojene jedinice/područna odjeljenja u sastavu osnovne škole, kao i odjeljenja za djecu.

Škola (širi kontekst) - javna ili privatna ustanova za odgoj i obrazovanje djece i odraslih, u širem smislu riječi objekat škole s učenicima i zaposlenima.

¹ Postoje određene razlike u terminologiji koju koristi Međunarodni sekretarijat za smanjenje rizika od katastrofa Ujedinjenih nacija (UNISDR) i domaće zakonodavstvo. Metodologija nastoji terminološki uskladiti te razlike s domaćim zakonodavstvom, ali koristiti i UNISDR terminologiju tamo gdje je relevantno (detaljnije u poglavlju III – Metodološki pristup).

I Uvod

World Vision je kršćanska humanitarna organizacija posvećena radu s djecom, porodicama i zajednicama širom svijeta kojima pruža pomoć u ostvarenju njihovog punog potencijala kroz rad na uklanjanju siromaštva i nepravde. World Vision je prisutan u skoro 100 zemalja i pomaže svim ljudima, bez obzira na religiju, rasu, etničku pripadnost ili spol.

World Vision u Bosni i Hercegovini djeluje od 1994. godine, pružajući pomoć, podržavajući razvoj i zagovarajući intervencije u korist djece i njihovih porodica, posebno onih najugroženijih.

Do danas su intervencije World Visiona obuhvatile više od jedne trećine stanovništva zemlje, fokusirajući se na dobrobit i zaštitu djece, na njihovo zdravlje, obrazovanje i jačanje životnih vještina, kao i osiguranje izvora prihoda porodice i zajednice.

World Vision BiH poseban fokus stavlja na djecu, za čija se prava, participaciju i sveukupan boljitak svesrdno zalaže. Rezultati i aktivnosti World Visiona u Bosni i Hercegovini mogu se ukratko predstaviti brojkama:

- od 1994. godine World Vision radi na boljoj budućnosti djece, njihovih porodica i zajednica u BiH;
- korist od rada World Visiona u BiH imalo je 78.499 djece u 2015. godini;
- uspostavljeno je partnerstvo sa 196 škola;
- World Vision BiH radi u više od 30 općina u oba entiteta;
- World Vision BiH podržava više od 60 članova predanog i posvećenog tima;
- trenutno World Vision BiH implementira projekte Evropske komisije, UNICEF-a, Vlade Savezne Republike Njemačke.

Gradeći na osnovu provedenih aktivnosti i naučenih lekcija iz poplava, World Vision BiH se strateški usmjerava na oblast prevencije i jačanja kapaciteta lokalnih zajednica da prepoznaju rizike, te u slučaju eventualne katastrofe spremnije i koordinirano odgovore na nju, stavljajući u fokus djecu i ranjive kategorije stanovništva.

II Osnovni podaci o projektu

Projekt „**Sigurne škole u BiH – Škole skrojene za sigurno djetinjstvo**“ ima za cilj pružiti podršku osnovnim i srednjim školama u razvijanju školskih planova za postupanje i odgovor na katastrofe uzrokovane prirodnim i drugim opasnostima kao i primjenu mjera predviđenih tim planovima, koje će biti usklađene s općinskim planovima za smanjenje rizika od katastrofa razvijenim kroz prethodni ADH projekt. Školski kapaciteti (ljudski i tehnički) bit će unaprijeđeni kako bi se osposobili da efikasno odgovore na katastrofe, koristeći stečena znanja i materijalna sredstva osigurana kroz projekt. Projektne aktivnosti usmjerene su na vrlo bitan dijalog između ključnih članova zajednice i sudionika s viših nivoa državne vlasti o bitnosti integracije smanjenja rizika od katastrofa u školski plan i program, jačanju saradnje i implementaciji zajedničkih aktivnosti koje su usmjerene na upravljanje katastrofama u zajednici.

Kao očekivan rezultat, World Vision BiH želi vidjeti povećanu uključenost javnosti u smanjenje rizika od katastrofa **u sektoru obrazovanja** i povećane kapacitete škola da se nose s katastrofama uzrokovanim prirodnim i drugim opasnostima.

Projekt traje 21 mjesec, od 15. novembra 2016. godine do 15. augusta 2018. godine i realizirat će se kroz tri seta međusobno povezanih aktivnosti.

II. I. Specifična aktivnost projekta

Specifičan zadatak ili komponenta šireg projekta „Sigurne škole u BiH – Škole skrojene za sigurno djetinjstvo“ bio je i **spровоđenje istraživanja o kapacitetima postupanja i odgovora na katastrofe** uzrokovane prirodnim i drugim opasnostima na nivoima osnovnog i srednjeg obrazovanja, pružajući osnovne dokaze za dalja planiranja i akciju. Set aktivnosti koje će nas voditi ka ovom cilju fokusirane su na pripremu i sprovođenje istraživanja u osnovnim i srednjim školama na području Bosne i Hercegovine. Ovom komponentom izrađena je i metodologija istraživanja. Također, rezultati preliminarne izvještaja predstavljeni su konsultacijama i zajedničkim sastankom s ključnim partnerima i institucijama koje su imale priliku dati svoje mišljenje, prijedloge i sugestije za finalni sadržaj dokumenta. Projektom je planirano štampanje i distribucija 1.000 primjeraka finalnog izvještaja istraživanja, koji će biti dostavljeni školama i institucijama.

III Zakonska osnova

Osnova za unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini nalazi se u više zakonskih odredbi na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta Republike Srpske² i Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 18/03) u članu 34. definira obaveze škole da osigura uvjete da učenik bude siguran i ne bude izložen **utjecajima štetnim po zdravlje**. Također, Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske koristi termin **sigurnost i zaštita zdravlja učenika**, kao i većina referentnih zakona na nivou kantona. U Federaciji BiH nadležnosti u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja definirane su odgovarajućim zakonskim rješenjima na nivou kantona. Ova zakonska rješenja na sličan način definiraju obaveze škole u cilju zaštite zdravlja i života učenika.

Također, pojedina zakonska rješenja propisala su i odredbe o periodičnom ljekarskom pregledu zaposlenih i učenika. Primjera radi, Zakon o obrazovanju u osnovnom i srednjem školama u Brčko distriktu BiH (“Službeni glasnik BD BiH”, br. 10/08, 25/08, 04/13, 48/16) jasno je propisao da se sistematski pregled nastavnika vrši na početku školske godine.

U kontekstu navedene metodologije, kada se posmatra utjecaj prirodnih i drugih nesreća na život i zdravlje učenika, nekoliko je ključnih zakona kojima se uređuje ova oblast i koji se u cijelosti odnose na ovu materiju, a to su:

- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, br. 50/08), u daljem tekstu Okvirni zakon BiH;
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, br. 39/03, 22/06 i 43/10), u daljem tekstu Zakon o zaštiti i spašavanju FBiH;
- Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 121/12, 46/17), u daljem tekstu Zakon o zaštiti i spašavanju RS;
- Zakoni iz oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća kantona u FBiH;
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Brčko distriktu BiH (“Službeni glasnik BD BiH” br. 29/16, 33/16) i dr.

Zakon o zaštiti i spašavanju RS članom 23. jasno je naveo da pored privrednih društava i drugih pravnih lica, organizacije **koje sprovode obrazovne**, društvene i druge aktivnosti koje podrazumijevaju zaštitu ili brigu o većem broju građana obavezne su izraditi **procjenu ugroženosti** od elementarne nepogode i druge nesreće, plan zaštite i spašavanja od elementarne nepogode i druge nesreće i sprovoditi mjere i zadatke zaštite i spašavanja.

Zakon o zaštiti od požara RS („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 71/12) propisao je obavezu donošenja **općeg akta zaštite od požara** kao i pojedinačnih **mjera** u pogledu zaštite od požara. S druge strane, Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije BiH”, br. 64/09) definira da se električne, ventilacijske, plinske, toplovodne, gromobranske i druge instalacije te uređaji, kao i dimovodi moraju projektirati, postaviti odnosno izvoditi, koristiti i održavati prema propisima o tehničkim normativima i standardima koji se odnose na ta pitanja, kao i uputama proizvođača, o čemu mora postojati dokumentacija.

Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća FBiH u članu 167. stvara pretpostavke da se u osnovnom obrazovanju obavezno obrađuju osnovna znanja o opasnostima od prirodnih i drugih nesreća i načinu zaštite od tih nesreća, kao i da se u srednjem obrazovanju obavezno izučavaju znanja i vještine o zaštiti od prirodnih i drugih nesreća.

Kao što se može vidjeti, pitanju sigurnosti i zaštite učenika u osnovnim i srednjim školama u Bosni i Hercegovini treba pristupiti od analitičkog ka sintetičkom, tj. obaveze, uloge i odgovornosti ključnih zainteresiranih strana (organa škole, ministarstava, lokalnih zajednica i dr.) trebaju se definirati i obraditi planskim dokumentima i akcionim planovima na nivou obrazovnih ustanova na bazi postojeće zakonske regulative, u cilju smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća (planovi za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća).

² Isključivo informativno za potrebe pregleda zakonske osnove. Izvještaj ne obuhvata istraživanje u školama u Republici Srpskoj.

IV Korištena metodologija i operativni pristup istraživanju

U ovom sveobuhvatnom istraživanju, koje geografski pokriva teritoriju Federacije BiH i Brčko distrikta BiH, prethodno je razvijena metodologija s metodološkim koracima, koji su omogućili optimalne rezultate za sve ključne zainteresirane strane. Predmetna metodologija istraživanja dostavljena je na uvid zainteresiranim stranama i s njima je unaprijeđena i prilagođena potrebama ovog istraživanja. U svim navodima koristi se terminologija iz oblasti smanjenja rizika od katastrofa koju daje okvirno zakonodavstvo u BiH, te se koristi tamo gdje je adekvatno termin „**prirodna ili druga nesreća**“, što nije u potpunosti u skladu s UNISDR terminologijom.

Naime, svaka katastrofa ili nesreća može biti izazvana prirodnim ili drugim opasnostima, koje su u interakciji s ljudskim faktorom. Iz ovog razloga UNISDR metodologija ne prihvata termin „prirodna katastrofa ili nesreća“, jer adekvatnim preventivnim djelovanjem (umanjiti izloženost, umanjiti ranjivost i povećati kapacitet suprotstavljanja zajednice prirodnim ili drugim opasnostima) moguće je minimizirati utjecaj tj. rizik od katastrofa ili nesreća. Jedna od provedenih analiza³ u BiH pokazala je da postojeći zakonski okvir ima određenih nedostataka koje bi trebalo otkloniti. To treba učiniti putem dogradnje pravnog okvira rješenjima koja će omogućiti da sistem bude funkcionalniji i da se u punom kapacitetu ostvare osnovne funkcije na sprovođenju preventivne zaštite, kao i na efikasnom vršenju operativne zaštite na spašavanju ugroženih ljudi i materijalnih dobara. Jedna od izmjena postojećeg zakonskog okvira⁴ svakako treba voditi i ka usaglašavanju terminologije s UNISDR preporukama u smislu „katastrofe ili nesreće izazvane prirodnim ili drugim opasnostima“.

IV.1. Metodološki koraci

Metodologijom je navedeno da se postupak sastoji iz određenih faza ili koraka, radnji kroz koje istraživanje prolazi i koje predstavljaju određenu garanciju za objektivnost (nužnu istinitost saznanja). Ovi su koraci istraživanjem svedeni na nekoliko osnovnih radnji:

- A.1. Formuliranje istraživačkog problema;
- A.2. Teorijsko i operativno (radno) definiranje pojave koja je predmet istraživanja;
- A.3. Postavljanje pretpostavki – hipoteza istraživanja;
- A.4. Prikupljanje podataka;
- A.5. Objašnjenje i verifikacija hipoteze.

3 UNDP (2015), Analiza zakonskog okvira u Bosni i Hercegovini u vezi sa sprečavanjem rizika od nesreća i kriznog upravljanja, Sarajevo.

4 Primjera radi, u toku provođenja ovih projektnih aktivnosti NSRS je usvojila izmjene i dopune Zakona o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama.

IV.1.1. Formuliranje problematike istraživanja

Prvu polaznu fazu istraživanja predstavljalo je određenje predmeta ili problema istraživanja. Operativno, radno definiranje problema sastojalo se u određivanju indikatora (pokazatelja ili jedinice mjere) koji se mogu iskustveno ispitati i provjeravati i koji predstavljaju vanjske, tj. vidljive manifestacije određenog apstraktnog koncepta. Konkretno, navedenom metodologijom **problematika istraživanja** odnosila se na sljedeće:

- usljed klimatskih promjena i drugih uzroka na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine povremeno dolazi do pojava različitih prirodnih ili drugih nesreća, a osnovne i srednje škole nisu izuzete, kao ni posebno ranjiva učenička populacija;
- prirodne ili druge nesreće mogu predstavljati opću opasnost;
- prirodne ili druge nesreće svojim djelovanjem mogu u značajnoj mjeri ugroziti život i zdravlje ljudi (posebno ranjivih grupa) i destruktivno djelovati na materijalna dobra;
- prirodne ili druge nesreće mogu imati dalekosežan negativan utjecaj ako ne postoje mjere, svijest i znanje ljudi, niti tehnička i druga sredstva koja će spriječiti njihov nastanak;
- škole, tj. učenička populacija ugroženi su čak i onda kada školski objekti nisu direktno ugroženi ovim prirodnim i drugim nesrećama, s obzirom na to da kao javni objekti služe kao centri ili mjesta za prihvat direktno pogođenog stanovništva prirodnim i drugim nesrećama.

Na osnovu navedene problematike osnovni cilj istraživanja definiran je kao:

- analiza postojećeg stanja i ispitivanje kapaciteta za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća u osnovnim i srednjim školama u BiH.

U toku pripreme istraživanja izvršeno je konsultiranje zainteresiranih strana (ministarstva, škola, službe civilne zaštite i dr.) u pogledu:

- strukture i sadržaja metodologije;
- strukture i sadržaja anketnog upitnika.

IV.1.2. Pretpostavke – hipoteze istraživanja

Nakon što je izvršeno operativno definiranje problematike i cilja istraživanja, postavljene su pretpostavke – hipoteze istraživanja. U kontekstu predmetnog istraživanja postavljena je sljedeća osnovna radna hipoteza:

H. 1.   Moguće je unaprijediti sigurnost učenika u osnovnim i srednjim školama u BiH.

Kao pomoćne hipoteze istraživanja navedene su:

H_1^* – Značajan broj učenika izložen je određenim prirodnim i drugim opasnostima u objektima osnovnih i srednjih škola u BiH;

H_1^{**} – Nastavni plan i program u školama ne obrađuje u dovoljnoj mjeri teme vezane za smanjenje rizika od katastrofa;

H_1^{***} – Značajan broj osnovnih i srednjih škola u BiH ne posjeduje plansku dokumentaciju za smanjenje rizika od katastrofa;

H_1^{****} – Kapaciteti osnovnih i srednjih škola u BiH za smanjenje rizika od katastrofa nedovoljno su izgrađeni.

U svrhu potvrđivanja pomoćnih hipoteza navedenom metodologijom definirani su sljedeći operativni ciljevi:

OC.1. – Identificirati pojedine reprezentativne rizike i procijeniti broj škola koje se nalaze pod njihovim direktnim utjecajem;

OC.2. – Utvrditi kapacitete škola da primijene aktivnosti/mjere djelovanja u fazama prevencije, odgovora i otklanjanja posljedica.

U kontekstu operacionalizacije hipoteza (III.1.4.), na bazi poznatog literaturnog izraza (I) rizik od katastrofe ili nesreće kombinacija je opasnosti, ranjivosti, izloženosti i kapaciteta za djelovanja u skladu s izrazom:

$$R = \frac{H \times V \times E}{C_r} R = \frac{H \times V \times E}{C_r} \quad (1)$$

Gdje su:

R – rizik od katastrofe ili nesreće,

H – opasnost,

V – ranjivost,

E – izloženost,

C_r – kapacitet suprotstavljanja.

Vidljivo je da rizik od katastrofe ili nesreće direktno zavisi od intenziteta opasnosti, ranjivosti i izloženosti zajednice (što su opasnost, ranjivost i izloženost veće, to je rizik od nesreće ili katastrofe veći), a obrnuto zavisi od kapaciteta suprotstavljanja zajednice (što su zajednice razvile veći kapacitet suprotstavljanja opasnostima, to je rizik od katastrofe ili nesreće manji). Dakle, kombinacijom preventivnih mjera i kapaciteta suprotstavljanja škole mogu utjecati na rizik od katastrofe ili nesreće.

Pogodnim djelovanjem čak i opasnosti visokog intenziteta moguće je minimizirati umanjnjem ranjivosti, izloženosti i povećanjem kapaciteta suprotstavljanja u školama i zajednici (detaljnije pojašnjenje verifikacije hipoteza u Metodologija – pogl. III.1.4.).

IV.1.3. Odziv i način istraživanja

Prikupljanje podataka predstavljalo je ključnu fazu istraživanja, tj. fazu objašnjenja, deskripcije i utvrđivanja veza, npr. korelacije (o stepenu povezanosti dvije ili više pojava) ili funkcionalnih veza (funkcionalni zakoni najčešće utvrđuju prosto međusobnu uvjetovanost pojava – kada nastupi promjena jedne, nastupa i promjena druge pojave) ili uzročnih veza (kada je jedna pojava nezavisno promjenjiva, dovoljan uvjet, uzrok promjene druge pojave, zavisne promjenjive). Da bi se u budućnosti mogli napraviti bilo kakvi akcijski planovi u osnovnim i srednjim školama u BiH u pogledu smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća (DRR planovi), mora se početi od analize postojećeg stanja. Upravo iz ovoga razloga prikupljanje podataka od ciljane grupe (osnovnih i srednjih škola u BiH⁵) predstavlja polaznu osnovu za plansko djelovanje u budućnosti u pogledu smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća i zaštite života i zdravlja učeničke populacije u BiH.

- **Ukupan broj potencijalnih škola za anketiranje u BiH je 2.109 osnovnih⁶** (s područnim školama i odjeljenjima) i srednjih škola. Uzorak je optimalan ukoliko se odazovu škole na teritorijalnom obuhvatu entiteta, kantona i distrikta u skladu s nadležnostima u osnovnom i srednjem obrazovanju.
- **Ukupno se anketiranju odazvalo 725 osnovnih i srednjih škola s područja Federacije BiH i Brčko distrikta BiH.**

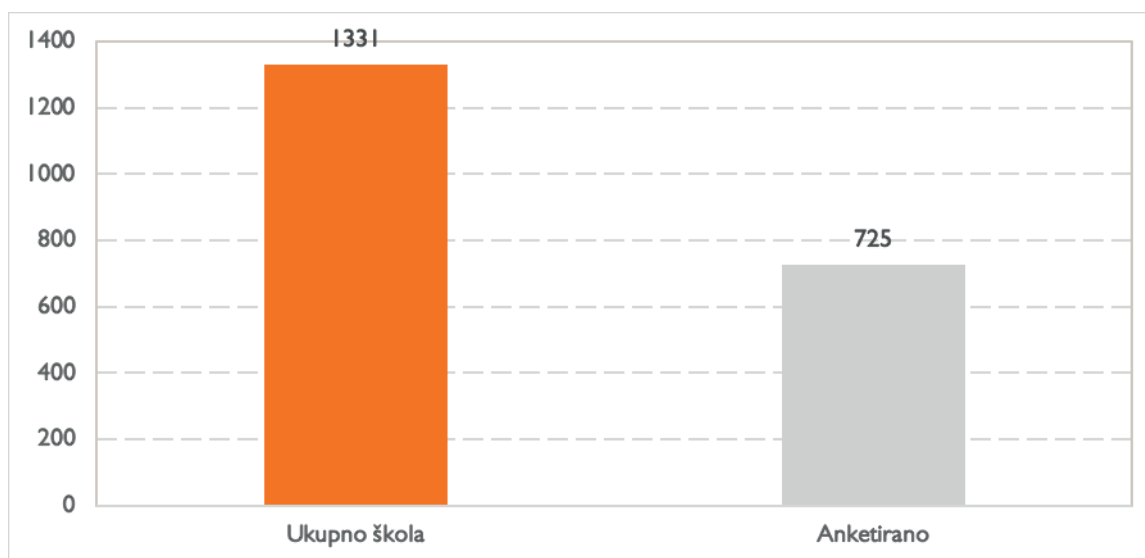
⁵ U Republici Srpskoj postoje 684 redovne osnovne škole (268 devetorazrednih i 416 petorazrednih) i 94 srednje škole. Ukupan broj potencijalnih škola za anketiranje u RS jeste 778 osnovnih i srednjih škola. U trenutku pisanja ovog izvještaja status odobrenja za provođenje projektnih aktivnosti u školama u Republici Srpskoj je na čekanju. Rezultati eventulanog istraživanja na teritoriji Republike Srpske bit će predmet zasebnog aneksa izvještaja.

⁶ Uključujući podatke za Republiku Srpsku, koji nisu obrađeni ovim izvještajem. Također, postoje razlike u broju škola, u pojedinim školskim godinama, koje su objavile statističke agencije/zavodi u BiH. Naime, prema podacima Agencije za statistiku BiH, na području BiH u školskoj 2015/2016. godini bilo je 1.797 osnovnih škola i 311 srednjih škola (matične i samostalne s područnim školama), što daje zbir od 2.108 škola.

IV.1.3.1. Odziv istraživanja

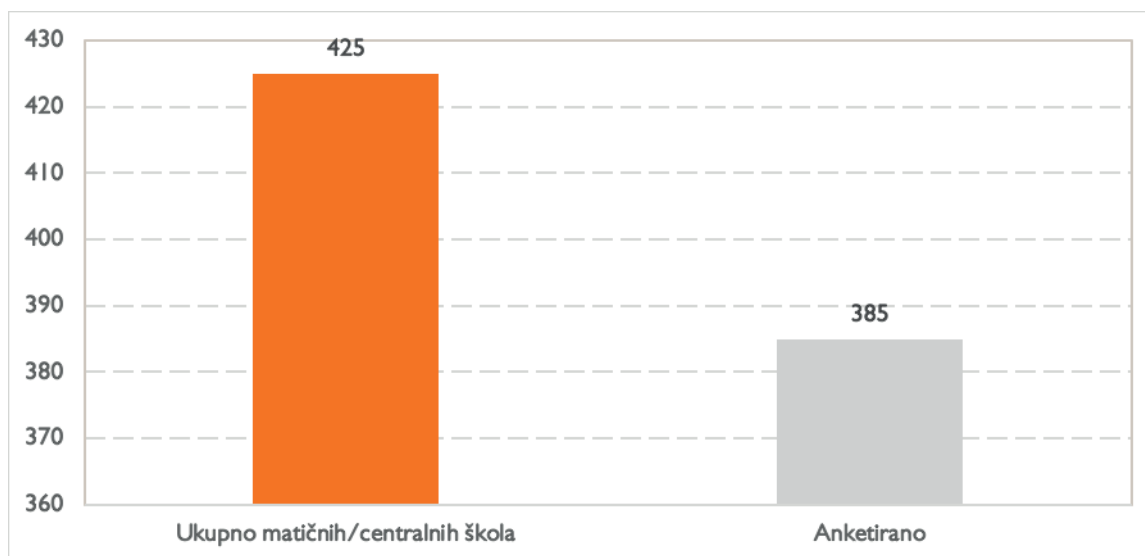
A) ZBIRNI PODACI ODZIVA ZA FEDERACIJU BIH I BRČKO DISTRIKT BIH

Prema navedenoj metodologiji, izvor podataka ovog istraživanja su osnovne škole i srednje škole u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu BiH. Ukupan odziv škola prikazan je na slikama IV-1. do IV-3.

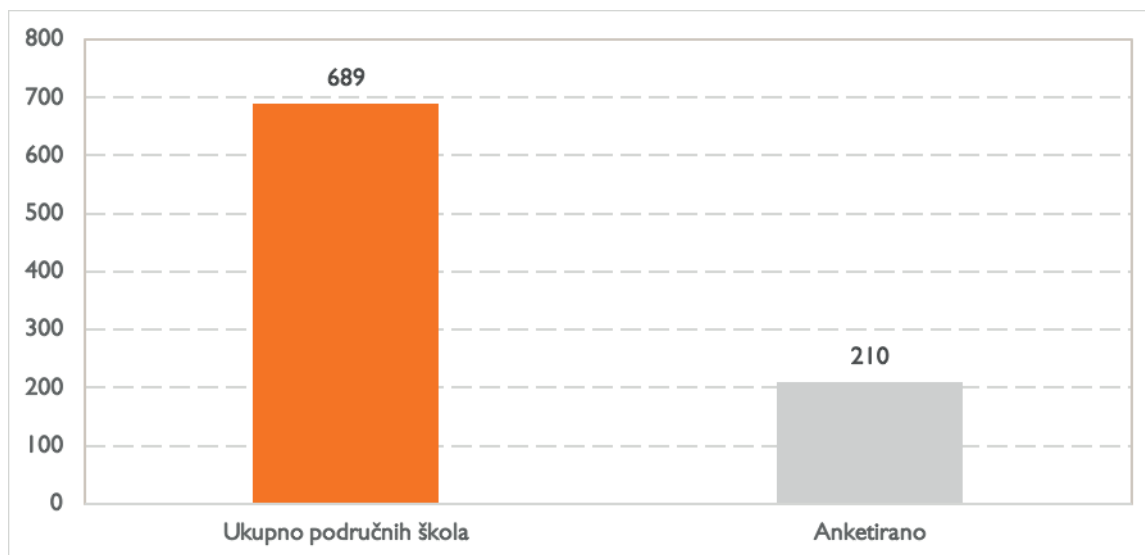

Slika IV-1. Ukupan odziv škola u FBiH i BD BiH

Na slici IV-1. može se vidjeti da je ukupan odziv škola anketiranju iznosio 725 ili 54,47%, a ako se analiziraju rezultati odziva za matične/centralne škole, onda su rezultati odziva značajno reprezentativniji.

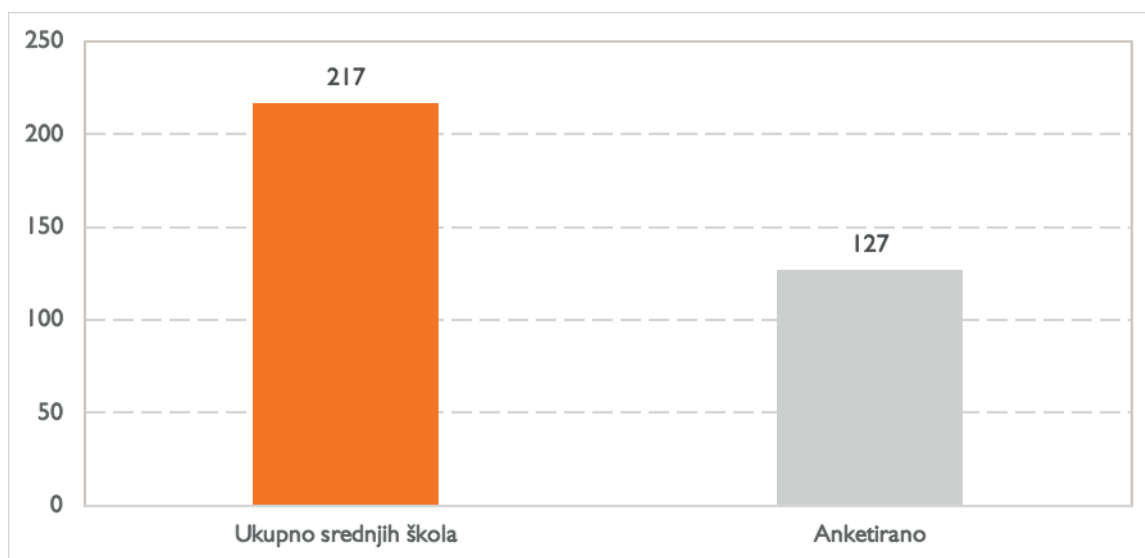

Slika IV-2. Ukupan odziv matičnih/centralnih škola u FBiH i BD BiH

Slika IV-2a. Ukupan odziv područnih škola u FBiH i BD BiH

Odziv matičnih/centralnih škola u FBiH i Brčko distriktu BiH iznosi 90,58%. Ako se posmatra ukupan broj matičnih/centralnih škola (693) u BiH (409 u FBiH; 268 u RS; 16 u BD BiH), anketirano je 55,55% matičnih/centralnih škola u BiH. Detaljnija analiza po svim statističkim značajkama prikazana je u tabelama V-1. do V-3.

Slika IV-3. Ukupan odziv srednjih škola u FBiH i BD BiH

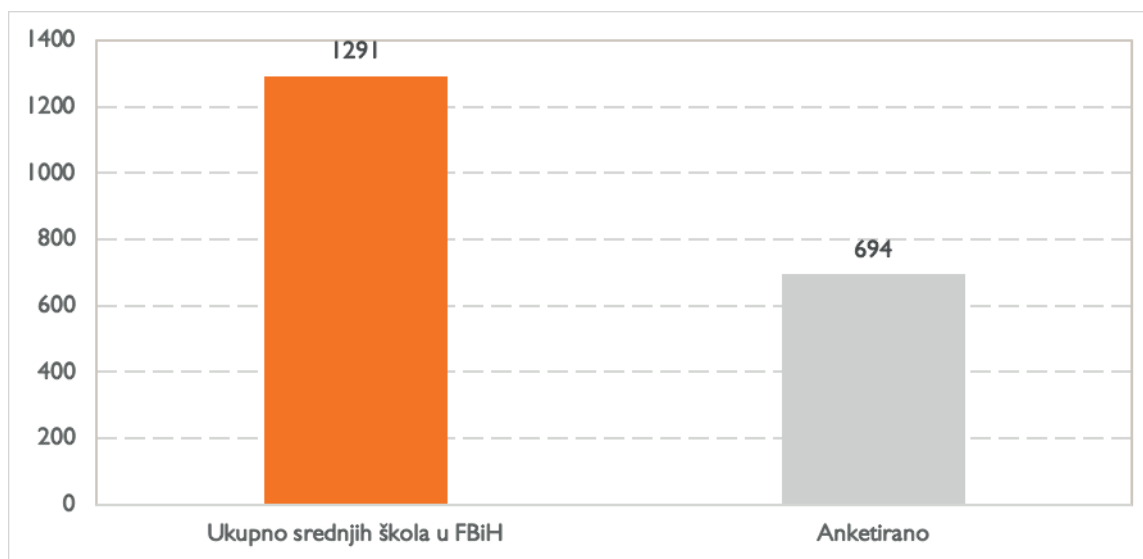
Ukupan odziv srednjih škola na teritoriji FBiH i Brčko distrikta BiH iznosi 127 ili 58,53%. Za detaljniju tabelarnu analizu po kantonima vidjeti anekse ovog izvještaja.

Po navedenim pokazateljima smatra se da je odziv škola u dovoljnoj mjeri zastupljen, te da su rezultati reprezentativni, s obzirom na značajan polazni broj škola u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH kojima je ponuđena mogućnost anketnog ispitivanja i odziv veći od 50%, koji iznosi 54,47%.

B) PODACI ODZIVA ZA FEDERACIJU BOSNE I HERCEGOVINE

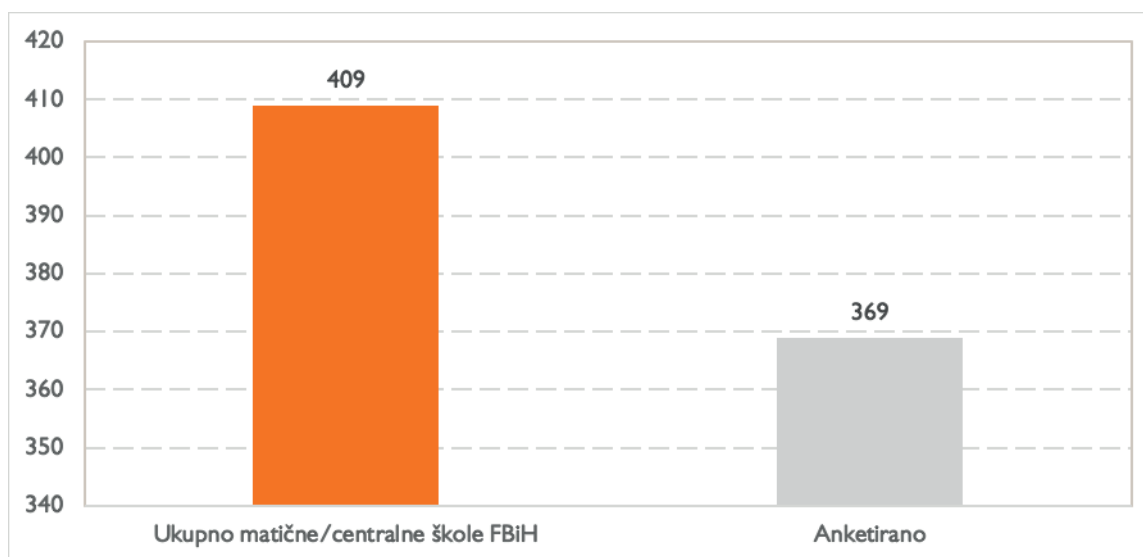
- U Federaciji BiH postoji 409 matičnih i samostalnih osnovnih škola, a uključujući i područne škole (669) ukupno 1.078 redovnih osnovnih škola i 213 srednjih škola. Ukupan broj potencijalnih škola za anketiranje u FBiH je 1.291 osnovna i srednja škola.

Nakon provedenih konsultacija, World Vision BiH dobio je dozvolu i saglasnost za provođenje projektnih aktivnosti u svim kantonima Federacije BiH, izuzev Kantona 10, koji nije izdao predmetnu saglasnost (prema statističkim podacima 67 škola). Na osnovu navedenih podataka računajući na centralne/matične osnovne škole, odziv u anketi može se smatrati **više nego zadovoljavajućim (90,22%)**, s obzirom na to da prelazi zacrtane ciljeve u realizaciji projekta od 50%.

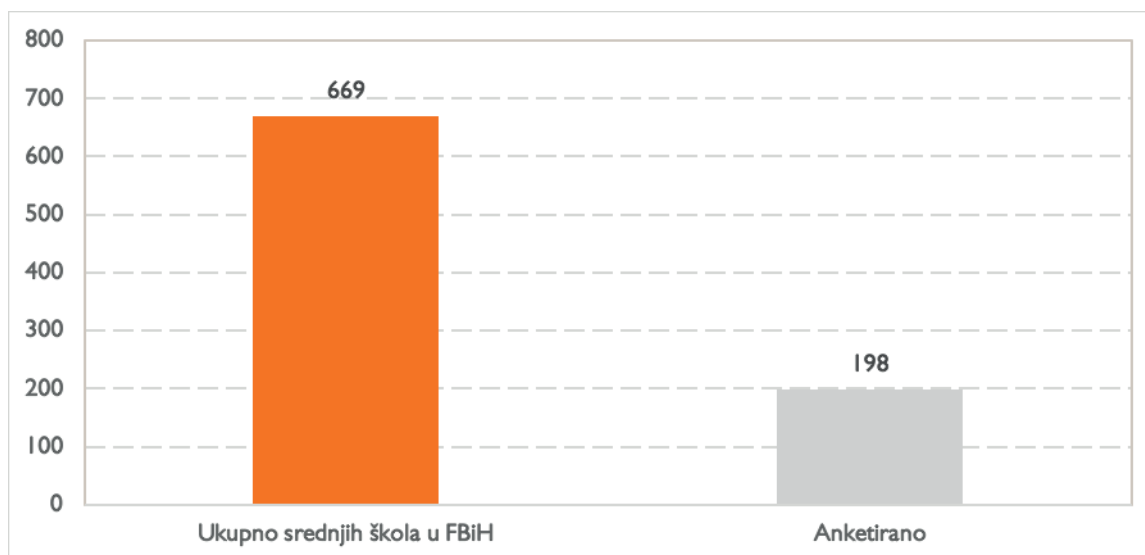

Slika IV-4. Ukupan odziv škola u FBiH

Ukupan odziv škola u FBiH (s obzirom na to da nije obavljeno istraživanje u Kantonu 10) također premašuje zacrtane ciljeve projekta i iznosi 53,76%.

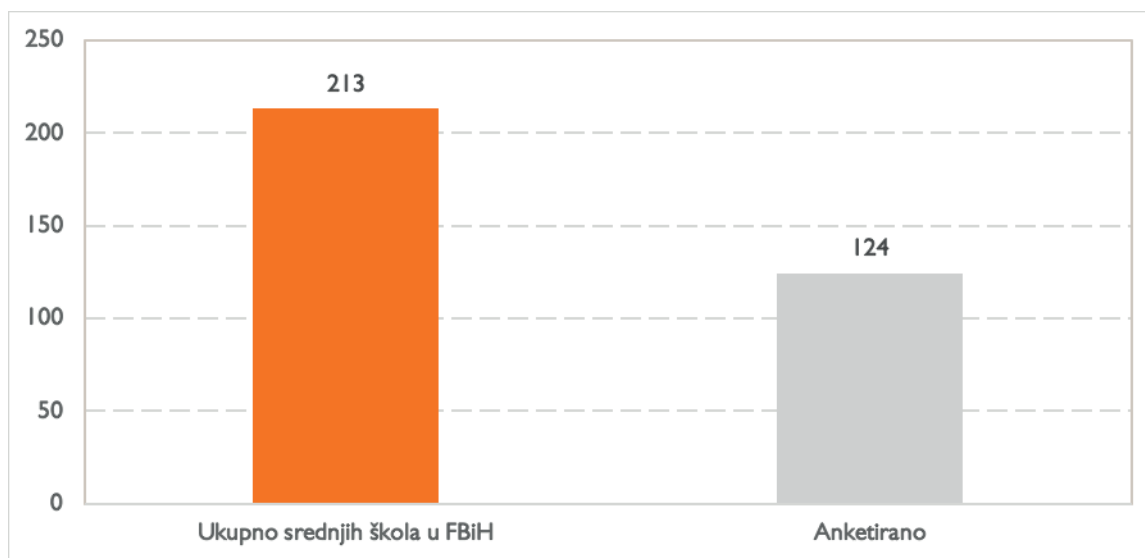

Slika IV-5. Odziv matičnih/centralnih škola u FBiH

Slika IV-5a. Odziv područnih škola u FBiH

Ovaj odziv značajno je manji u pogledu područnih škola (198 područnih škola ili 29,60% je anketirano), dok je za srednje škole odziv i dalje iznad zacrtanih ciljeva i iznosi 58,21%.

Slika IV-6. Odziv srednjih škola u FBiH

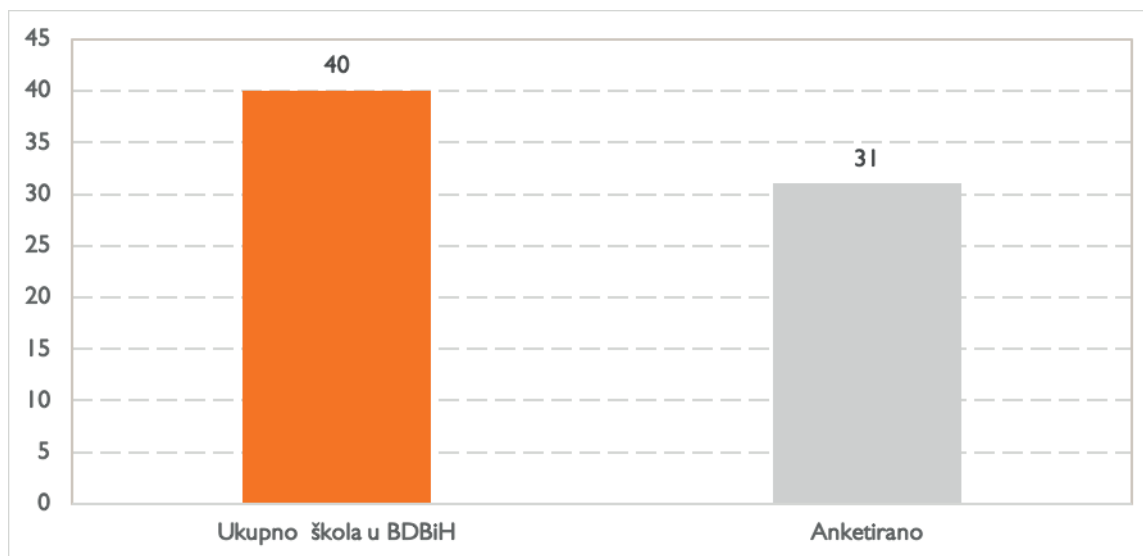
Za detaljniju analizu podataka odziva i strukturu rezultata u FBiH pogledati Aneks I. ovog izvještaja. Tabelarni podaci razvrstani po kantonima Federacije BiH prikazani su od Aneksa I.1. do Aneksa I.9.

C) PODACI ODZIVA ZA BRČKO DISTRIKT BIH

- Prema relevantnim podacima, u Brčko distriktu BiH nalazi se 16 osnovnih sa 20 područnih škola⁷ i četiri srednje škole, dakle ukupno 40 škola.

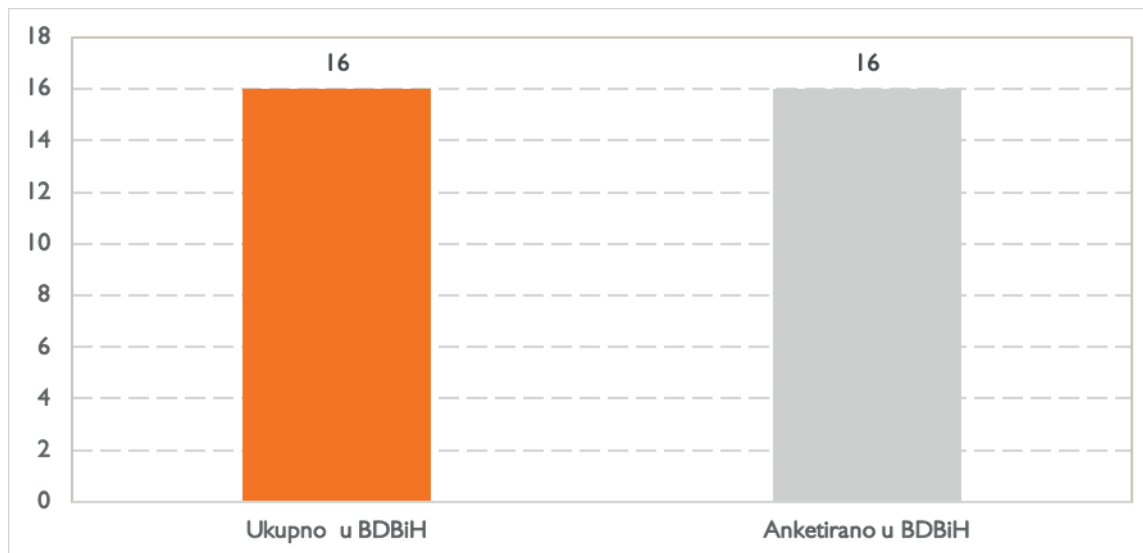
World Vision BiH naišao je na razumijevanje nadležnog odjeljenja Brčko distrikta BiH za obrazovanje, navedena saglasnost je izdata, te se pristupilo provođenju predmetnog istraživanja u školama BD BiH.

7 Izvor: Agencija za statistiku BiH (2014.)

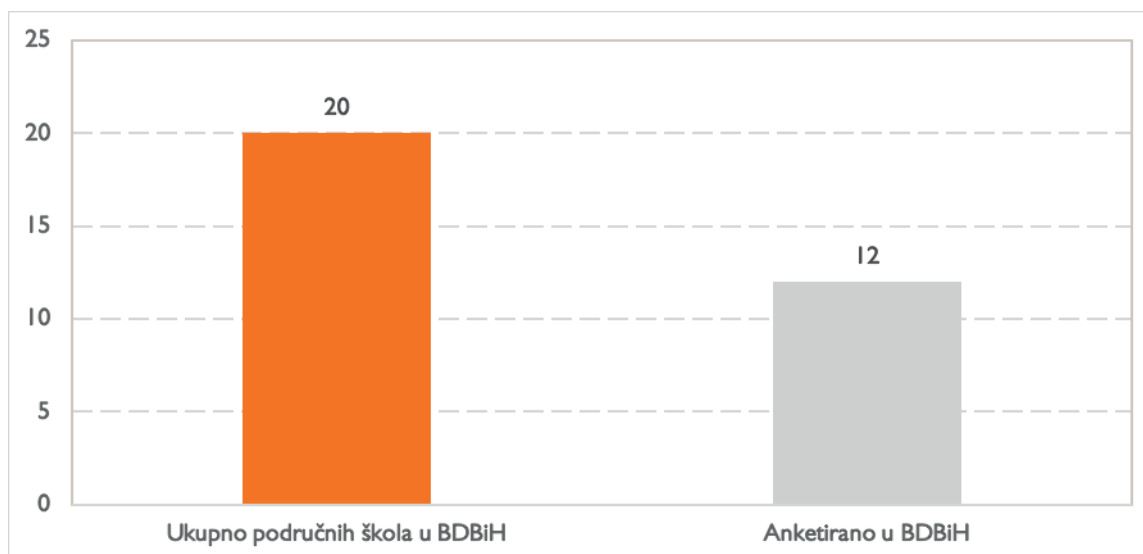

Slika IV-7. Ukupan odziv škola u BD BiH

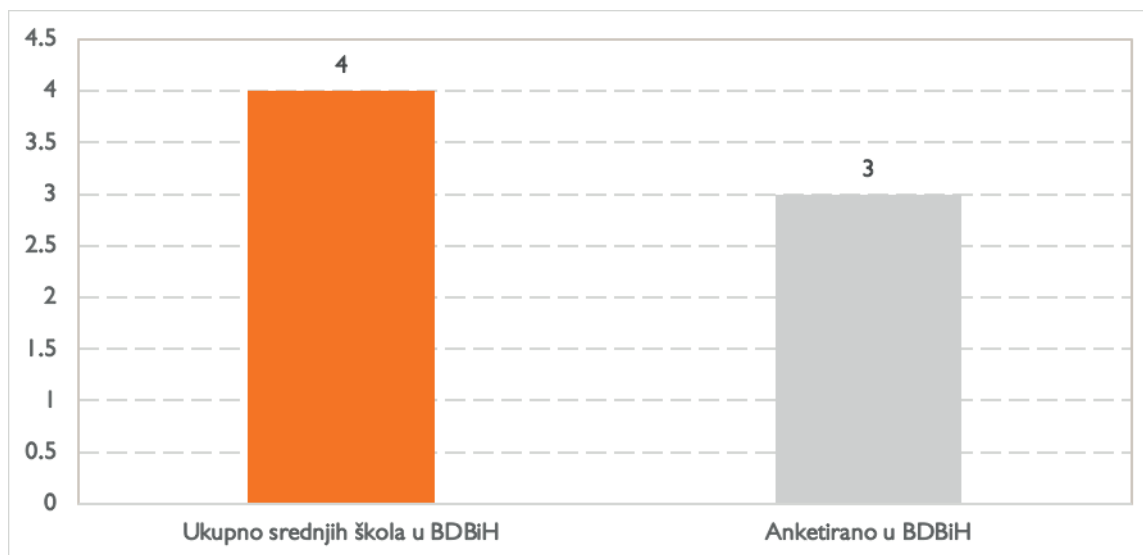
Na području Distrikta Brčko odziv centralnih/matičnih osnovnih škola je 100%, dok je odziv srednjih škola 75%. Ukupan odziv za Brčko distrikt BiH prikazan je **na slici IV.7. i iznosi 77,5%**, što je **iznad** projektom zacrtanih ciljeva od 50%.

Slika IV-8. Ukupan odziv matičnih/centralnih škola u BD BiH

Slika IV-8a. Ukupan odziv područnih škola u BD BiH

Slika IV-9. Ukupan odziv srednjih škola u BD BiH

Za detaljniju analizu podataka odziva i strukturu rezultata u Brčko distriktu BiH pogledati **Aneks 2.** ovog izvještaja.

IV.1.3.2. Način istraživanja

Prvobitno zacrtanom metodologijom predviđeno je da se radi ispitivanje svih jedinica statističkog skupa koje čine sve osnovne i srednje škole u BiH (uključujući i područne škole). Anketiranje je provedeno u saradnji s resornim ministarstvima i Odjeljenjem/Odjelom za obrazovanje BD BiH i njihovim odobrenjem. Svim osnovnim i srednjim školama u FBiH i BD BiH (za koje je **dobijena saglasnost** za provođenje anketiranja) data je mogućnost da daju svoje odgovore putem elektronskog ili online upitnika u periodu od najmanje **14 dana (7+7 dana)**, a odziv se može smatrati zadovoljavajućim, posmatrajući administrativne nadležnosti u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja (entiteti, kantoni i Brčko distrikt BiH), koje su dale saglasnost za provođenje istraživanja.

Školama je na službene e-mail adrese dostavljen popratni tekst s kratkim instrukcijama za popunjavanje upitnika (zajedno sa saglasnostima ministarstva da se istraživanje može provesti u osnovnim i srednjim školama) kao i link s pristupom anketi, direktno od tima iz World Visiona ili od osoblja resornih ministarstava. **Praksa je pokazala da su veći odziv i bolja komunikacija bili u slučaju kada je relevantne instrukcije prosljedilo resorno ministarstvo** (za odzive po kantonima pogledati Aneксе 1.1–1.9.), kako zbog ažurnosti pregledanja e-mail adresa, tako i nadležnosti.

Kao odgovarajući alat korišten je online alat za anketiranje:

- EUSurvey (<https://ec.europa.eu/eusurvey/home/about>).

Korištenjem ovog alata omogućeno je:

- dostavljanje ankete školama na efikasan način,
- efikasan postupak anketiranja,
- nemogućnost utjecaja na anketiranog,
- efikasno praćenje odziva,
- ispis rezultata za anketiranje (u pdf-formatu),
- osnovni eksport rezultata u xls-formatu.

Rizik ovog načina je taj da se podaci nalaze online te da je u pojedinim trenucima moglo doći do prekida komunikacije sa

serverom. Da bi se ovi rizici minimizirali, potrebno je bilo redovno pratiti odziv i vršiti back-up podataka na računar, kako bi oni bili sačuvani. Nekim školama koje su eksplicitno iskazale zahtjev omogućeno je popunjavanje prvo pdf ili word forme upitnika, a rezultati anketiranja manuelno su pridodani online podacima. Ovaj broj škola je minimalan (devet) u odnosu na broj ukupno anketiranih škola (725) ili 1,2% od ukupno anketiranih. Navedeni alat EUSurvey imao je i određene limite:

- prije svega relativno skromne mogućnosti izvoza podataka u različitim formatima,
- mogućnost obilježavanja samo tri varijable,
- nemogućnost potpune grafičke prezentacije ili izvoza fajla u SPS-formatu, za eventualnu statističku obradu i sl.

No, i pored određenih limita, zbog svoje jednostavnosti i funkcionalnosti te preglednosti upitnika za anketirane alat je odabran za provođenje ankete, dok je dio naknade deskriptivne analize urađen u Excelu.

Cjelokupni odziv anketiranih škola praćen je svakodnevno, uključujući i u administrativnim područjima. U posebnim slučajevima, u smislu tehničke podrške školama, određena je škola kontaktirana putem telefona i upućena da pristupi popunjavanju upitnika kako bi se omogućio masovniji odziv i cjelokupna administrativna i geografska zastupljenost.

IV.2. Anketni upitnik

S obzirom na specifičnosti identificirane problematike u smanjenju rizika od katastrofa, anketni upitnik svojom strukturom obuhvatit će sljedeća strukturna poglavlja:

- Uvodni dio (osnovni podaci o školi);
- Identifikacija opasnosti (poplave, klizišta, požari i dr.);
- Prevencija opasnosti;
- Kapaciteti za suprotstavljanje.

Anketni upitnik kreiran je na način da njegova struktura bude razumljiva i pregledna. Upitnik je sačinjen od pitanja zatvorenog tipa, osim prvog dijela, gdje se navode opće informacije o školi. Zatvoreni tip pitanja daje mogućnost anketiranom da odgovori tako što odabira jedan ili više već ponuđenih odgovora. Ovaj način dobijanja informacija omogućava da dobijeni podaci u isto vrijeme budu i precizni i koncizni, što je upravo usklađeno s potrebama ovog istraživanja.

Obimom anketni upitnik nije predimenzioniran (ukupno 40 pitanja, 29 osnovnih i 11 uvjetnih pitanja), s obzirom na to da on ne treba u praktičnom ispitivanju kontakt osobi/osobama oduzeti previše radnog vremena, pitanja su jasna i koncizna, ne previše zahtjevna, vodilo se računa da se do podataka može jednostavno doći u školama.

Cilj **prve grupe pitanja** (pitanja 3–10) identificira potencijalne opasnosti i pokazuje udio učenika koji su izloženi prirodnim i drugim opasnostima (HI*). Naime, škola je u prethodnom periodu mogla biti izložena nekoj od navedenih opasnosti, koja je otklonjena ili ne. U zavisnosti od ovoga i interferencije sa stanjem školskih objekata, škola s učenicima još može biti izložena riziku prethodno navedenih ili neke nove opasnosti (HI*).

Druga grupa pitanja (pitanja 11–22), čiji je fokus na prevenciji, imala je za cilj da pokaže da postoje značajne mogućnosti za unapređenje nastavnog plana i programa osnovnih i srednjih škola u pogledu izučavanja nastavnih cjelina vezanih za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća (HI**) i izradu kvalitetne i ažurne planske dokumentacije u cilju prevencije i smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća (HI***).

Na bazi **treće grupe pitanja** vezanih za kapacitete suprotstavljanja (pitanja 23–29) nastojalo se utvrditi postoje li mogućnosti za unapređenje kapaciteta suprotstavljanja prirodnim i drugim opasnostima (HI****) i konačno sintetički i na bazi Izraza (I) tj. identificiranih opasnosti, preventivnih aktivnosti i kapaciteta suprotstavljanja dobit će se opća slika te samim time potvrditi ili opovrgnuti osnovna radna hipoteza da je moguće unaprijediti sigurnost učenika u osnovnim i srednjim školama u BiH preventivnim i planskim djelovanjem u cilju smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća ili katastrofa (HI).

Izraz⁸ (I) predstavlja teorijski okvir koji je veoma teško kvantificirati, ali ga je moguće praktično prilagoditi specifičnom kontekstu škola.

Objašnjenje i verifikacija hipoteza vršeni su standardnim alatima deskriptivne statističke analize (IV.5.).

U pogledu kompleksnosti anketnog upitnika testna ispitivanja (vidjeti pogl. V. I. Testno ispitivanje) od bh. tima iz World Visiona pokazala su da praktičnim i pažljivim pristupom anketirana kontakt-osoba može dati odgovore u trajanju od 15-ak minuta. Preduvjet za efikasno popunjavanje upitnika bilo je pažljivo čitanje instrukcije za anketiranje kao i prethodna priprema odgovora i prolazak kroz strukturu anketnog upitnika koji je bio prilog e-mail poziva za anketiranje. Dizajnom anketnog upitnika vodilo se računa o optimumu, da istovremeno bude jednostavan, ali i da se dobiju adekvatni i ažurni podaci o kapacitetima za smanjenje rizika od prirodnih ili drugih nesreća i stanju u osnovnim i srednjim školama u BiH. Prije zvaničnog početka ispitivanja provedeno je testno ispitivanje na uzorku od šest škola u **Federaciji BiH**. Za pojedine kantone, u zavisnosti od zahtjeva nastavnog plana i programa (NPP-a), izrađen je anketni upitnik u dvije jezičke varijante.

U analizi podataka primijenjena je osnovna deskriptivna analiza, s grafičkim i tabelarnim prikazivanjem osnovnih vrijednosti dobijenih anketiranjem u osnovnim i srednjim školama u BiH. Polazeći od metodološki koncipiranog anketnog upitnika rezultati istraživanja predstavljeni su na jednostavan način, tj. rezultati istraživanja imaju sljedeće odlike:

- interpretabilnost – jednostavno objašnjenje rezultata,
- plauzibilnost – jednostavnost, jasnost, usredotočenost,
- generalizaciju – rezultati trebaju biti sveobuhvatni; zaključci dobijeni na obrađenom uzorku (broju škola koji se odazvao anketiranju) moraju vrijediti za populaciju,
- komunikativnost – jasnoća.

Na bazi dobijenih odgovora i pažljivom analizom podataka nastojala se pronaći određena uzročno-posljedična veza (korelacija). Važno je napomenuti da anketni upitnik nije sadržavao niti jednu vrstu ličnih podataka učenika ili zaposlenih.

V Rezultati istraživanja

V.1. Testno ispitivanje

Testno istraživanje provedeno je nad šest **osnovnih škola u Federaciji BiH**, od čega su četiri osnovne centralne/matične škole i dvije područne škole u Federaciji BiH. Testno istraživanje provedeno je od **03. do 07. aprila 2017. godine**. Fokus testnog istraživanja nije bio na rezultatima ispitivanja, koliko na:

- načinu komunikacije;
- konciznosti i jasnoći priložene instrukcije;
- tehničkoj funkcionalnosti priloženog online linka;
- preglednosti i jasnoći online upitnika u pojedinim pretraživačima;
- vremenu potrebnom za izvršenje pojedinačnog anketiranja;
- pregledu i obradi podataka.

Kao učesnici testnog ispitivanja, odabrane su škole na dobrovoljnoj osnovi, a rezultati ankete i sadržaj anketnih odgovora nije publiciran niti pohranjen. Testno ispitivanje pokazalo je da su uglavnom očekivanja i tehnički aspekti budućeg ispitivanja ispunjeni, ali i da su potrebne određene dorade u sadržaju instrukcije kako bi se izbjegle moguća dvosmislenost i eventualne nejasnoće. Također, navedeno ispitivanje pokazalo je da je za popunu anketnog upitnika potrebno odvojiti do 15 minuta, uz prethodnu pripremu u skladu s priloženom instrukcijom.

V.2. Anketno online ispitivanje /Federacija BiH i Brčko distrikt BiH

Anketno ispitivanje u **Federaciji Bosne i Hercegovine** započelo je **11.05.2017. godine** sukcesivnim dostavljanjem instrukcije za anketiranje i online linka školama ili odgovornim osobama u ministarstvima (kada je dostavu e-maila vršilo ministarstvo). Svako od škola dat je rok od sedam dana za anketiranje (radi efikasnijeg popunjavanja), s jednim produžetkom od narednih sedam dana.

Anketno ispitivanje na području **Brčko distrikta BiH** započelo je **12.06.2017. godine**, po istom principu i usvojenoj metodologiji. Rezultati ispitivanja za Federaciju BiH i Brčko distrikt BiH prikazani su u tabelama V.1–V.39.

Napomena 1: Omjer se odnosi na procent (%) škola koje su odabrale odgovarajuću opciju, bez obzira na to radi li se o tzv. uvjetnom pitanju. Npr. u slučaju uvjetnog pitanja, ono se nije odnosilo na škole koje nisu odabrale odgovarajuću prethodnu opciju, te su one u kategoriji „bez odgovora“. Podaci u koloni su opći, isključivo informativni i izvorni, kako bi se mogli porediti s podacima u aneksima ovog izvještaja. Određeni preračuni, poređenja, analize od značaja dati su u narednim poglavljima.

Napomena 2: Odgovor se odnosi na škole koje su odabrale odgovarajuću opciju. U slučaju pitanja s izborom jedne opcije, zbir kolone „odgovor“ je 725. U slučaju pitanja i mogućnosti izbora više opcija, zbir kolone „odgovor“ veći je od 725.

Napomena 3: U anketnom upitniku nije bilo obaveznih pitanja iz razloga da bi škole odgovorile na ona pitanja na koja imaju ili žele dati eksplicitan odgovor. Dakle, narednom pitanju se moglo pristupiti bez obaveze da se odgovori na prethodno pitanje, te se izlazni rezultat u tom slučaju navodi „bez odgovora“.

Tabela V. 1. Anketno pitanje: Vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		385	53.1%
Srednja škola		127	17.52%
Područna osnovna škola/odjeljenje		210	28.97%
Bez odgovora		3	0.41%
UKUPNO		725	100%

Tabela V. 2. Anketno pitanje: Entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		694	95.72%
Republika Srpska		0	0%
Brčko distrikt BiH		31	4.28%
Bez odgovora		0	0%

Tabela V. 3. Anketno pitanje: Ako se škola nalazi u FBiH, molimo označite kanton.

		Odgovor	Omjer
Unsko-sanski		100	13.79%
Posavski		15	2.07%
Tuzlanski		173	23.86%
Zeničko-dobojski		77	10.62%
Bosansko-podrinjski		8	1.1%
Srednjobosanski		81	11.17%
Hercegovačko-neretvanski		116	16%
Zapadnohercegovački		31	4.28%
Kanton Sarajevo		84	11.59%
Kanton 10 ⁹		0	0%
Bez odgovora		40	5.52%
UKUPNO		725	100%

Napomena 4: Podaci u koloni odnose se na procent ukupnog broja anketiranih škola, te niži procent ne mora eksplicitno odražavati i slabiji odziv, s obzirom na manji ili veći broj postojećih škola u pojedinim kantonima. Radi lakšeg praćenja odziva po kantonima, data je pomoćna tabela prema okvirnim podacima Federalnog zavoda za statistiku (podložni promjeni svake školske godine).

Napomena 5: U vezi s prethodnom napomenom, pogledati na kraju dokumenta Prilog I: Pomoćna tabela, okvirni podaci o ukupnom broju osnovnih i srednjih škola u kantonima FBiH.

⁹ Kanton 10 nije obuhvaćen anketnim istraživanjem, s obzirom na to da nadležno kantonalno ministarstvo nije izdalo neophodnu dozvolu za provođenje predmetnog istraživanja.

Tabela V. 4. Anketno pitanje: U kojem je periodu izgrađen glavni školski objekat?

		Odgovor	Omjer
Prije 1970. godine		368	50.76%
Između 1970. i 1987. godine		238	32.83%
Nakon 1987. godine		106	14.62%
Bez odgovora		13	1.79%

Tabela V. 5. Anketno pitanje: Od kojeg je materijala izgrađen glavni školski objekat?**Napomena:** Više opcija.

		Odgovor	Omjer
Od cigle		421	58.07%
Od betonskih elemenata		291	40.14%
Od opeke		131	18.07%
Od montažnih elemenata		71	9.79%
Od siporeksa		64	8.83%
Drugo		98	13.52%
Bez odgovora		13	1.79%

Tabela V. 6. Anketno pitanje: Spratnost objekta

		Odgovor	Omjer
Prizemlje		184	25.38%
P+1		320	44.14%
P+2		165	22.76%
P+3		36	4.97%
P+4		6	0.83%
Bez odgovora		14	1.93%

Tabela V. 7. Anketno pitanje: Je li objekat rekonstruiran i kada?

		Odgovor ¹⁰	Omjer
Da, prije 0–5 godina		118	16.28%
Da, prije 5–10 godina		113	15.59%
Da, prije više od 10 godina		236	32.55%
Nije rekonstruiran.		233	32.14%
Bez odgovora		25	3.45%

Tabela V. 8. Anketno pitanje: Navedite građevinske radove koji su izvršeni tokom rekonstrukcije.**Napomena:** Odnosi se samo na škole iz prethodnog pitanja koje su bile rekonstruirane.

		Odgovor	Omjer
Temeljna rekonstrukcija		87	12%
Enterijer		153	21.1%
Stolarija		276	38.07%
Fasada		170	23.45%
Kotlovnica		164	22.62%
Ostalo		120	16.55%
Bez odgovora ¹¹		265	36.55%

Tabela V. 9. Anketno pitanje: Je li škola u prethodnom periodu bila intenzivno izložena nekoj od opasnosti?**Napomena:** Više opcija.

		Odgovor ¹²	Omjer
Poplava		124	17.1%
Klizište		26	3.59%
Zemljotres		16	2.21%
Požar		10	1.38%
Zarazne bolesti		6	0.83%
Nije bila izložena.		537	74.07%
Bez odgovora		22	3.03%

Tabela V. 10. Anketno pitanje: Je li škola još izložena nekoj od opasnosti?**Napomena:** Više opcija.

		Odgovor	Omjer
Poplava		80	11.03%
Klizište		34	4.69%
Zemljotres		26	3.59%
Požar		25	3.45%
Zarazne bolesti		15	2.07%
Nema opasnosti.		560	77.24%
Bez odgovora		28	3.86%

11 Uključuje broj škola koji nije rekonstruiran (koje opciono nisu odgovorile) i broj škola koji se nije izjasnio nakon izbora odgovarajuće opcije iz prethodnog pitanja.

12 Detaljnija analiza u pogl.VI.

Tabela V. 11. Anketno pitanje: Nalaze li se u neposrednoj blizini škole potencijalni izvori opasnosti koji mogu u određenim okolnostima ugroziti život i zdravlje učenika?

		Odgovor	Omjer
Da		159	21.93%
Ne		551	76%
Bez odgovora		15	2.07%

Tabela V. 12. Anketno pitanje: Koji su to potencijalni izvori opasnosti?

Napomena: Više opcija. Odnosi se samo na škole iz prethodnog pitanja koje su u blizini potencijalnog izvora opasnosti.

		Odgovor ¹³	Omjer
Vodotoci, riječna korita i kanali		91	12.55%
Klizište		16	2.21%
Benzinske ili plinske stanice		27	3.72%
Eksplozivna sredstva MES ili NUS		16	2.21%
Ostalo		48	6.62%
Bez odgovora		566	78.07%

Tabela V. 13. Anketno pitanje: Ima li škola u nastavnom planu i programu predviđene nastavne lekcije o smanjenju rizika od opasnosti od prirodnih i drugih nesreća?

		Odgovor	Omjer
Da		438	60.41%
Ne		258	35.59%
Bez odgovora		29	4%

Tabela V. 14. Anketno pitanje: Koji su to programi?

Napomena: Više opcija. Odnosi se samo na škole iz prethodnog pitanja koje u NPP imaju predviđene nastavne lekcije.

		Odgovor	Omjer
Svjesnost opasnosti od mina		377	52%
Prevenција i postupanje u slučaju požara		291	40.14%
Postupanje u slučaju zemljotresa		117	16.14%
Postupanje u slučaju poplava		83	11.45%
Postupanje u slučaju klizišta		49	6.76%
Ostalo		52	7.17%
Bez odgovora		288	39.72%

Tabela V. 15. Anketno pitanje: Da li i koliko često škola organizirano s učenicima uvježbava ponašanje u slučaju prirodnih i drugih nesreća (zemljotres, požar i dr.)?

		Odgovor	Omjer
Da, svakih 6 mjeseci		18	2.48%
Da, jedanput godišnje		177	24.41%
Da, jedanput u 5 godina		108	14.9%
Ne, do sada nije provedena vježba.		384	52.97%
Bez odgovora		38	5.24%

Tabela V. 16. Anketno pitanje: Da li i koliko često nastavnici prolaze obuku ili trening iz oblasti smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća u školi ili van škole?

		Odgovor	Omjer
Da, redovno, svi svakih 6 mjeseci		16	2.21%
Da, redovno, svi jedanput godišnje		283	39.03%
Da, jedanput u 5 godina		205	28.28%
Ne		188	25.93%
Bez odgovora		33	4.55%

Tabela V. 17. Anketno pitanje: Koje su vrste obuke ili treninga nastavnici pohađali?

Napomena: Više opcija. Odnosi se samo na škole iz prethodnog pitanja koje provode obuku ili trening.

		Odgovor	Omjer
Svjesnost opasnosti od mina		172	23.72%
Prevenција i postupanje u slučaju požara		471	64.97%
Postupanje u slučaju zemljotresa		63	8.69%
Postupanje u slučaju poplava		47	6.48%
Postupanje u slučaju klizišta		18	2.48%
Ostalo		38	5.24%
Bez odgovora		222	30.62%

Tabela V. 18. Anketno pitanje: Je li škola izradila planski/e dokument/e (procjena, plan, pravilnik, procedura, uputstvo i dr.) u oblasti smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća?

		Odgovor	Omjer
Da, izradila je.		373	51.45%
Ne		323	44.55%
Bez odgovora		29	4%

Tabela V. 19. Anketno pitanje: Kada su planski dokumenti izrađeni?**Napomena:** Odnosi se samo na škole iz pitanja V-18. koje su izradile planski dokument.

		Odgovor	Omjer
Prije manje od godinu dana		55	7.59%
Prije 1–3 godine		119	16.41%
Prije 3–5 godina		78	10.76%
Prije više od 5 godina		112	15.45%
Bez odgovora		361	49.79%

Tabela V. 20. Anketno pitanje: Kada su planski dokumenti ažurirani?**Napomena:** Odnosi se samo na škole iz pitanja V-18. koje su izradile planski dokument.

		Odgovor	Omjer
Godišnje		76	10.48%
Nakon 3 godine		90	12.41%
Nakon 5 godina		20	2.76%
Nije vršeno ažuriranje.		176	24.28%
Bez odgovora		363	50.07%

Tabela V. 21. Anketno pitanje: O kojem/kojima dokument/ima je riječ (procjena, plan, pravilnik, procedura, uputstvo i dr.)?**Napomena:** Više opcija. Odnosi se samo na škole iz pitanja V-18. koje su izradile planski dokument.

		Odgovor	Omjer
Ugroženost od prirodnih i drugih nesreća		39	5.38%
Ugroženost/zaštita od požara		344	47.45%
Postupanje (hitnog djelovanje) u slučaju prirodnih i drugih nesreća		80	11.03%
Preventivno djelovanje		35	4.83%
Pripravnost		6	0.83%
Mobilizacija		13	1.79%
Nema niti jedan navedeni dokument.		1	0.14%
Bez odgovora		356	49.1%

Tabela V. 22. Anketno pitanje: Ko su bili učesnici u izradi planske dokumentacije?

Napomena: Više opcija. Odnosi se samo na škole iz pitanja V-18. koje su izradile planski dokument.

		Odgovor	Omjer
Menadžment škole		299	41.24%
Nastavnici		83	11.45%
Učenici		26	3.59%
Vannastavno osoblje		66	9.1%
Predstavnici civilne zaštite		46	6.34%
Predstavnici vatrogasne jedinice		97	13.38%
Stručnjaci, savjetnici ili ovlaštene organizacije specijalizirane za izradu planske dokumentacije		148	20.41%
Ostali		6	0.83%
Bez odgovora		355	48.97%

Tabela V. 23. Anketno pitanje: Postoje li u školi i jesu li označeni požarni putevi ili putevi evakuacije?

		Odgovor	Omjer
Da, postoje i označeni su.		368	50.76%
Da, postoje, ali nisu označeni.		153	21.1%
Ne postoje.		179	24.69%
Bez odgovora		25	3.45%

Tabela V. 24. Anketno pitanje: Jesu li u školi prohodni požarni ili putevi evakuacije i pristupni putevi za vozila profesionalnih službi?

		Odgovor	Omjer
Da, u potpunosti		511	70.48%
Djelimično		139	19.17%
Ne		44	6.07%
Bez odgovora		31	4.28%

Tabela V. 25. Anketno pitanje: Prijeti li opasnost od iznenadnog urušavanja ili kolapsa objekta ili dijela objekta škole?

		Odgovor	Omjer
Da		78	10.76%
Ne		621	85.66%
Bez odgovora		26	3.59%

Tabela V. 26. Anketno pitanje: Označite stanje školskih toaleta u cilju smanjenja rizika prijenosa zaraznih bolesti.

		Odgovor	Omjer
Veoma dobro		184	25.38%
Dobro		252	34.76%
Zadovoljavajuće		188	25.93%
Nezadovoljavajuće		72	9.93%
Bez odgovora		29	4%

Tabela V. 27. Anketno pitanje: Je li škola snabdjevena ispravnom vodom za piće (hemijski i mikrobiološki)?

		Odgovor	Omjer
Da		628	86.62%
Ne		69	9.52%
Bez odgovora		28	3.86%

Tabela V. 28. Anketno pitanje: Upozoravaju li nadležne službe preventivno školu ako dođe do promjene kvaliteta vode (kada voda nije ispravna za piće)?

		Odgovor	Omjer
Da, upozoravaju preventivno.		453	62.48%
Da, upozoravaju, ali ne pravovremeno.		74	10.21%
Ne		95	13.1%
Bez odgovora		103	14.21%

Tabela V. 29. Anketno pitanje: Jesu li svi školski objekti zaštićeni gromobranskom instalacijom?

		Odgovor	Omjer
Da		595	82.07%
Ne		108	14.9%
Bez odgovora		22	3.03%

Tabela V. 30. Anketno pitanje: Provjerava li se periodično ispravnost gromobranskih, električnih i drugih instalacija?

		Odgovor	Omjer
Da, redovno godišnje		198	27.31%
Da, redovno svako 4 godine		237	32.69%
Ne vrši se provjera.		151	20.83%
Bez odgovora		139	19.17%

Tabela V. 31. Anketno pitanje: Organizira li škola sistematski ljekarski pregled za zaposlene i učenike?

		Odgovor	Omjer
Da, za zaposlene i učenike		105	14.48%
Da, za učenike		34	4.69%
Da, za zaposlene		444	61.24%
Ne		120	16.55%
Bez odgovora		22	3.03%

Tabela V. 32. Anketno pitanje: Koliko često škola organizira sistematski ljekarski pregled?

Napomena: Odnosi se samo na škole iz pitanja V-31. koje organiziraju sistematski ljekarski pregled.

		Odgovor	Omjer
Svakih 6 mjeseci		0	0%
Godišnje		437	60.28%
Nakon 2 godine		23	3.17%
Nakon 3 godine		17	2.34%
Organizira, ali ne redovno.		104	14.34%
Bez odgovora		144	19.86%

Tabela V. 33. Anketno pitanje: Jesu li zaposleni i učenici u školi upoznati s planskim dokumentima za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća?

		Odgovor	Omjer
Da, i zaposleni i učenici		172	23.72%
Samo zaposleni		247	34.07%
Samo učenici		2	0.28%
Nisu upoznati.		274	37.79%
Bez odgovora		30	4.14%

Tabela V. 34. Anketno pitanje: Koliko finansijskih sredstava škola izdvaja od godišnjeg prihoda za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća, uključujući održavanje sigurnim svih školskih objekata?

		Odgovor	Omjer
Više od 10%		15	2.07%
5–10%		45	6.21%
1–5%		147	20.28%
manje od 1%		198	27.31%
Ne izdvaja sredstva.		286	39.45%
Bez odgovora		34	4.69%

Tabela V. 35. Anketno pitanje: Označite broj ispravnih protivpožarnih (PP) aparata kojima škola raspolaže.

		Odgovor	Omjer
Manje od 3 komada		177	24.41%
3–6 komada		161	22.21%
7–15 komada		237	32.69%
16–30 komada		88	12.14%
Nedovoljno		22	3.03%
Ne zna se tačan broj.		12	1.66%
Bez odgovora		28	3.86%

Tabela V. 36. Anketno pitanje: Je li u školi instaliran i ispravan vatrodajvni sistem sa zvučnom i svjetlosnom signalizacijom?

		Odgovor	Omjer
Instaliran je i ispravan.		122	16.83%
Instaliran je, ali nije ispravan.		14	1.93%
Nije instaliran.		554	76.41%
Bez odgovora		35	4.83%

Tabela V. 37. Anketno pitanje: Je li u školi instalirana i ispravna hidrantska mreža?

		Odgovor	Omjer
Instalirana je i ispravna.		390	53.79%
Instalirana je, ali nije ispravna.		93	12.83%
Nije instalirana.		209	28.83%
Bez odgovora		33	4.55%

Tabela V. 38. Anketno pitanje: Je li u školi instaliran i ispravan sistem videonadzora?

		Odgovor	Omjer
Instaliran je i ispravan.		298	41.1%
Instaliran je, ali nije ispravan.		21	2.9%
Nije instaliran.		374	51.59%
Bez odgovora		32	4.41%

Tabela V. 39. Anketno pitanje: Procijenite koliko brzo najbliža profesionalna jedinica za spašavanje, vatrogasna ili druga specijalizirana jedinica može reagirati da zaštiti školu od prirodnih i drugih nesreća.

		Odgovor	Omjer
Do 15 min.		265	36.55%
15–30 min.		295	40.69%
30–60 min.		114	15.72%
Više od 60 min.		34	4.69%
Bez odgovora		17	2.34%

VI Sintetička analiza, verifikacija hipoteza i diskusija rezultata

VI.1. Analiza opasnosti u školama

Kada se analiziraju škole koje su bile izložene nekoj ili više opasnosti, potrebno je analizirati vrstu opasnosti i izloženost škola u Federaciji BiH, Brčko distriktu BiH i pojedinim kantonima Federacije BiH datoj vrsti opasnosti. Podaci o školama izloženim opasnostima i potencijalnim opasnostima prikazani su u tabelama VI-1. do VI-18. i slikama VI.1. do VI.9.

Napomena 6: Omjer se odnosi na označeni broj škola u određenoj grupi. Određeni značajniji preračuni, poređenja, analize od značaja dati su u narednim poglavljima.

A) Škole koje su bile izložene poplavama

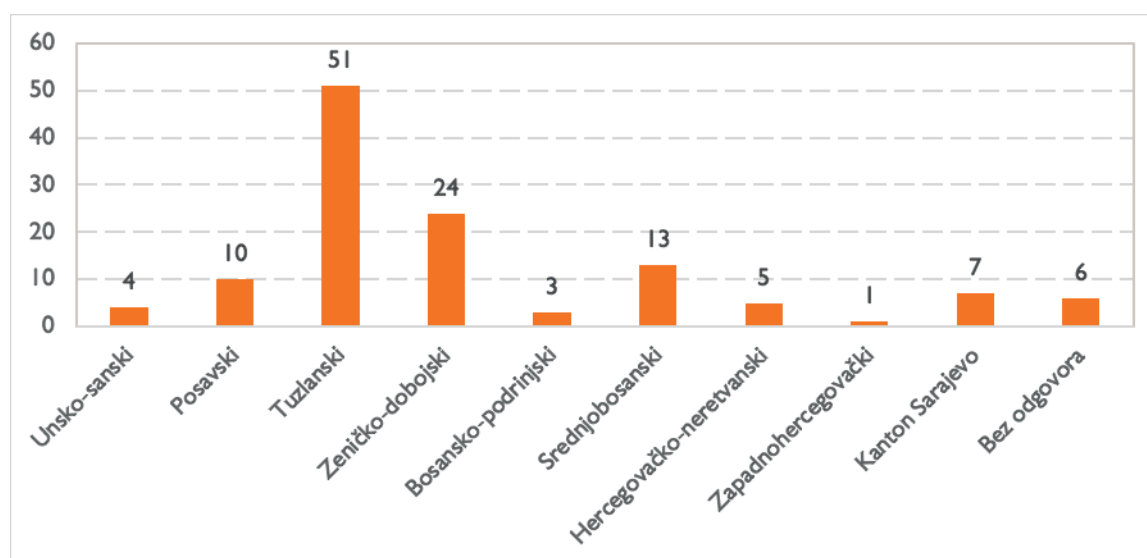
Ukupno **124 škole** u FBiH i Brčko distriktu BiH bile su izložene **poplavama**, kao opasnosti kojoj su škole najviše izložene.

Tabela VI-1. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene poplavama – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		78	62.9%
Srednja škola		29	23.39%
Područna osnovna škola/odjeljenje		16	12.9%
Bez odgovora		1	0.81%

Tabela VI-2. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene poplavama – entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		119	95.97%
Brčko distrikt BiH		5	4.03%

Slika VI-1. Škole u FBiH izložene poplavama – kanton

B) Škole koje su bile izložene klizištu

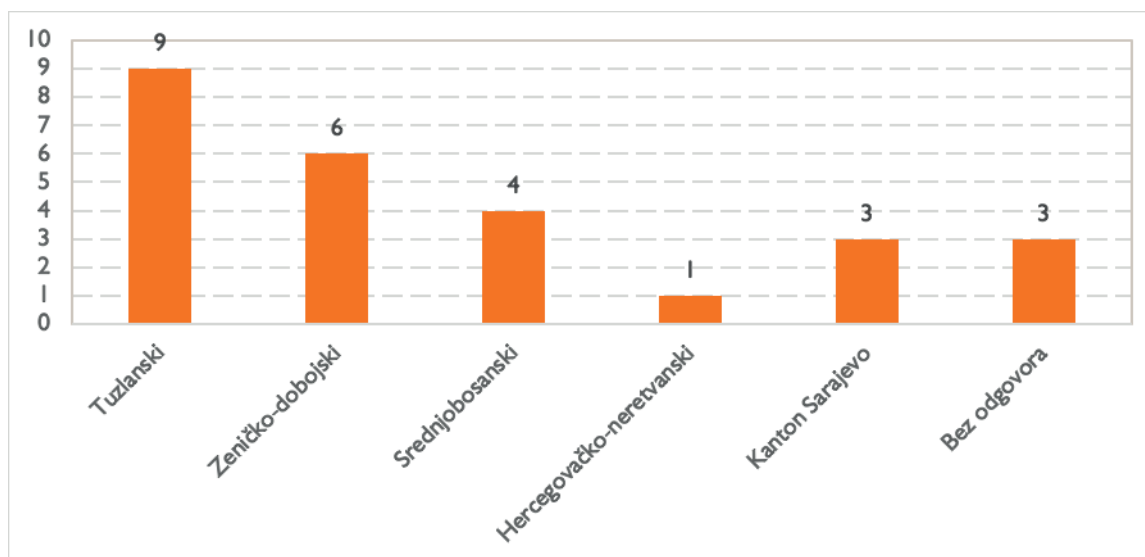
Ukupno **26 škola** u FBiH i Brčko distriktu BiH bilo je izloženo **klizanju tla**.

Tabela VI-3. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene klizištu – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		14	53.85%
Područna osnovna škola/odjeljenje		11	42.31%
Bez odgovora		1	3.85%

Tabela VI-4. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene klizištu

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		24	92.31%
Brčko distrikt BiH		2	7.69%

Slika VI-2. Škole u FBiH izložene klizištu – kanton

C) Škole koje su bile izložene požaru

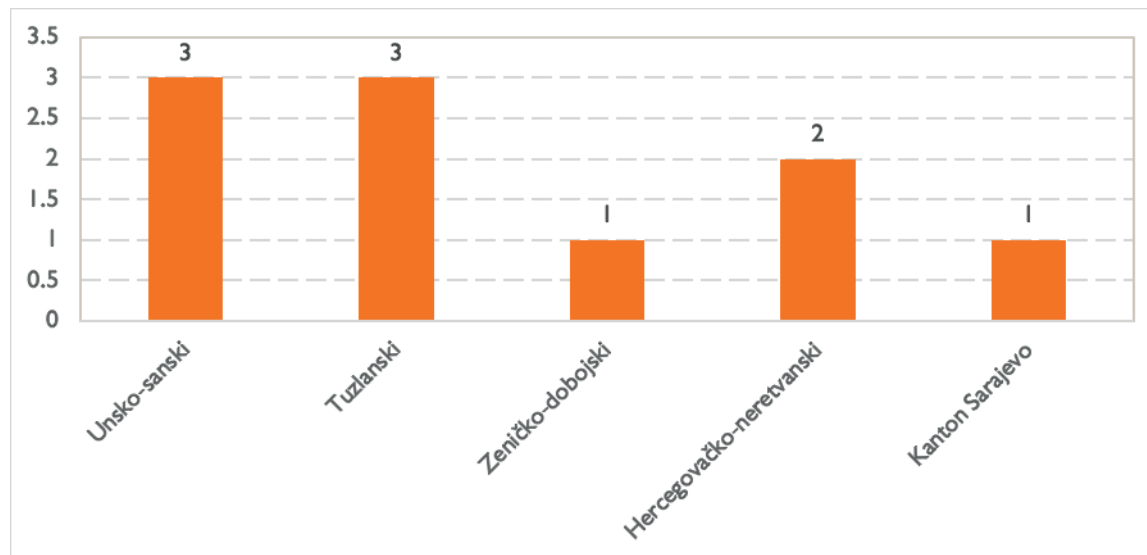
Ukupno **10 škola** u FBiH bilo je izloženo **požaru**.

Tabela VI-5. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene požaru – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		3	30%
Srednja škola		5	50%
Područna osnovna škola/odjeljenje		2	20%

Tabela VI-6. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene požaru

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		10	100%

Slika VI-3. Škole u FBiH izložene požaru – kanton

D) Škole koje su bile izložene zemljotresu

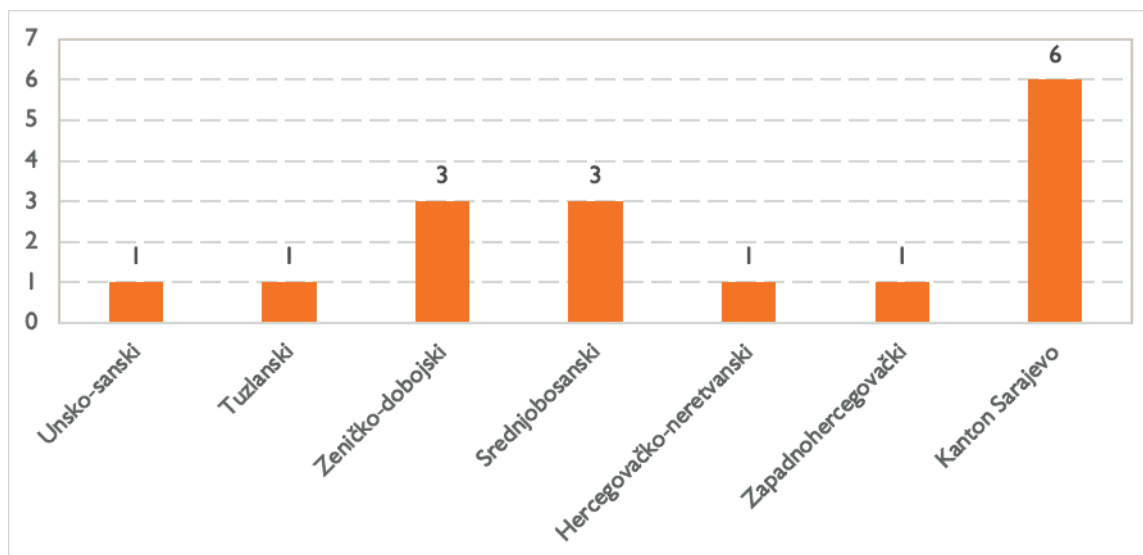
Ukupno **16 škola** u FBiH bilo je izloženo **zemljotresu**.

Tabela VI-7. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene zemljotresu – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		10	62.5%
Srednja škola		5	31.25%
Područna osnovna škola/odjeljenje		1	6.25%

Tabela VI-8. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene zemljotresu

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		16	100%

Slika VI-4. Škole u FBiH izložene zemljotresu – kanton

E) Škole koje su bile izložene zaraznim bolestima

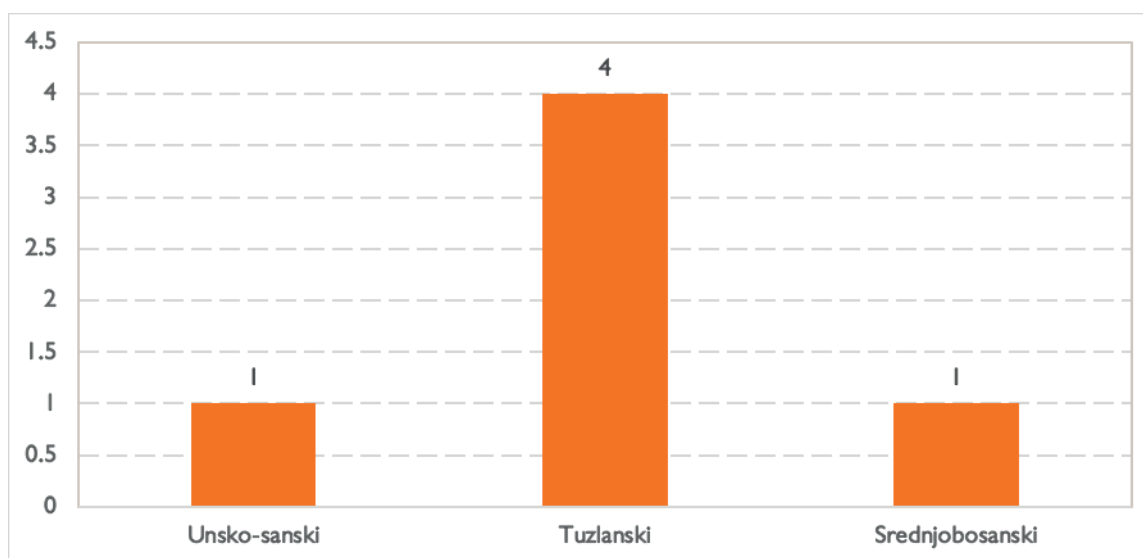
Ukupno **6 škola** u FBiH bilo je izloženo **zaraznim bolestima**.

Tabela VI-9. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene zaraznim bolestima – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		4	66.67%
Područna osnovna škola/odjeljenje		2	33.33%

Tabela VI-10. Škole u FBiH i Distriktu Brčko izložene zaraznim bolestima

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		6	100%

Slika VI-5. Škole u FBiH izložene zaraznim bolestima – kanton

Stanje u vezi s **potencijalnim** opasnostima u blizini škola prikazno je u tabelama VI.11. do VI.18.

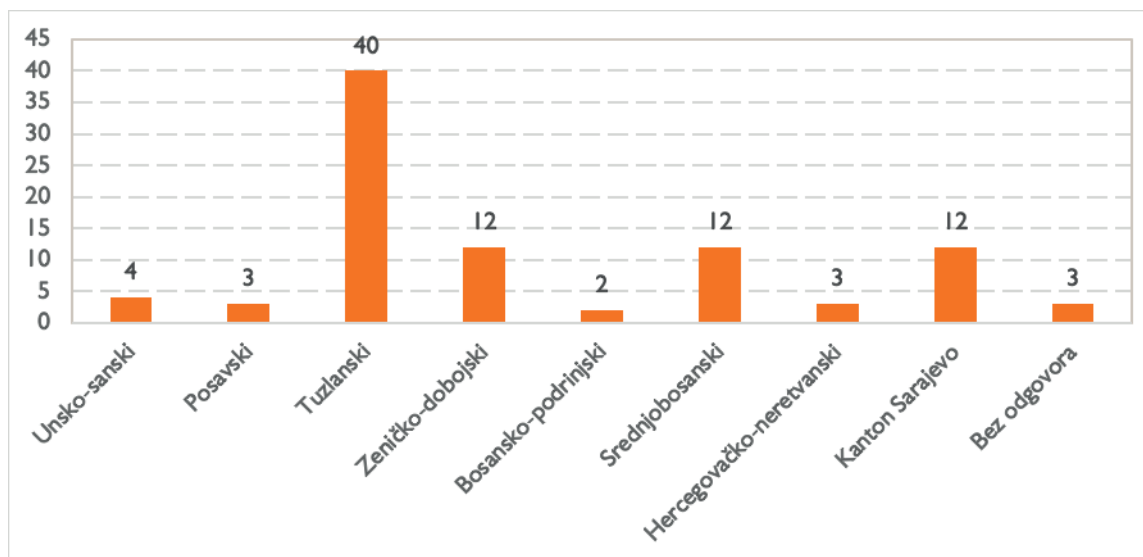
F) Škole koje su izložene potencijalnim opasnostima od blizine vodotoka

Tabela VI-11. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine vodotoka – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		54	59.34%
Srednja škola		20	21.98%
Područna osnovna škola/odjeljenje		17	18.68%

Tabela VI-12. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine vodotoka – entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		89	97.8%
Brčko distrikt BiH		2	2.2%

Slika VI-6. Škole u FBiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine vodotoka – kanton

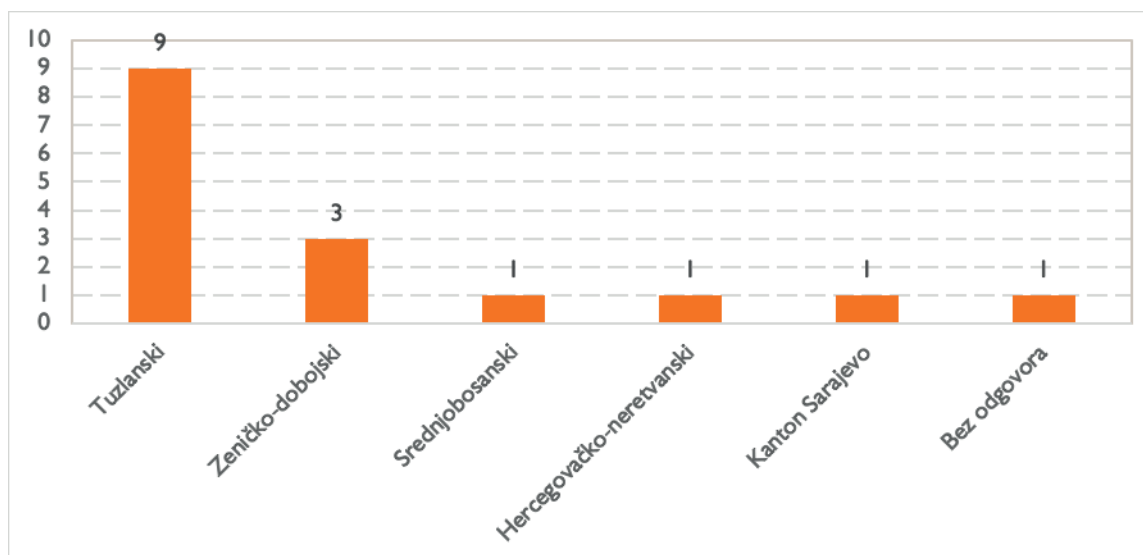
G) Škole izložene potencijalnim opasnostima od klizanja tla

Tabela VI-13. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog klizanja tla – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		11	68.75%
Područna osnovna škola/odjeljenje		4	25%
Bez odgovora		1	6.25%

Tabela VI-14. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog klizanja tla – entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		16	100%
Brčko distrikt BiH		0	0%

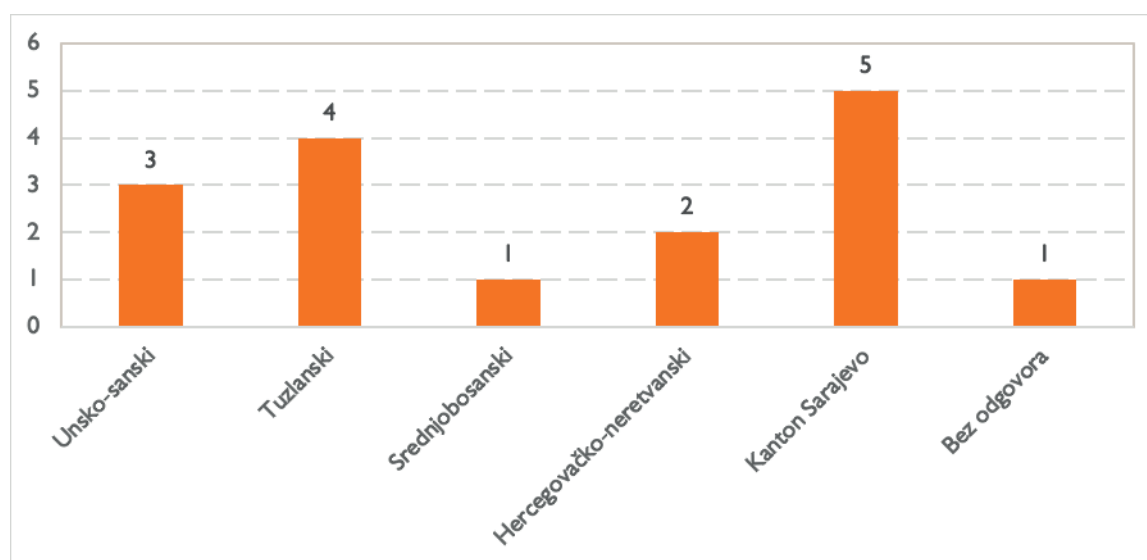
Slika VI-7. Škole u FBiH izložene potencijalnim opasnostima zbog klizanja tla – kanton

H) Škole izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine NUS i MES**Tabela VI-15. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine NUS i MES – vrsta obrazovne i odgojne ustanove**

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		5	31.25%
Srednja škola		1	6.25%
Područna osnovna škola/odjeljenje		10	62.5%

Tabela VI-16. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine NUS i MES – entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		15	93.75%
Brčko distrikt BiH		1	6.25%

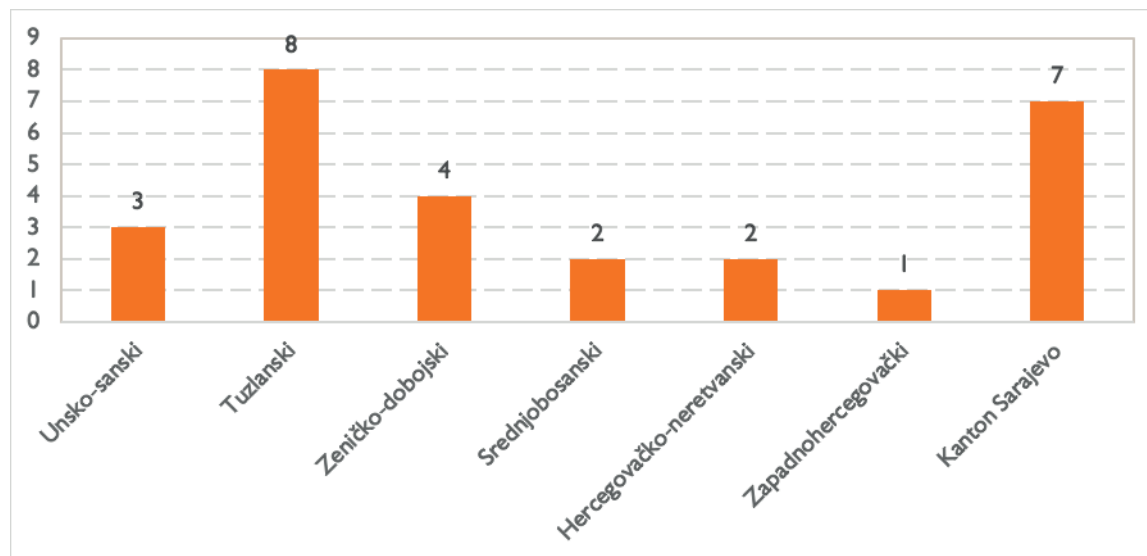
Slika VI-8. Škole u FBiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine NUS i MES – kanton

I) Škole izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine objekata s povećanim rizikom od požara ili eksplozije (benzinske ili plinske stanice i sl.)**Tabela VI-17. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine objekta s povećanim rizikom od požara ili eksplozije – vrsta obrazovne i odgojne ustanove**

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		14	51.85%
Srednja škola		10	37.04%
Područna osnovna škola/odjeljenje		3	11.11%

Tabela VI-18. Škole u FBiH ili Brčko distriktu BiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine objekta s povećanim rizikom od požara ili eksplozije – entitet ili distrikt u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		27	100%

Slika VI-9. Škole u FBiH izložene potencijalnim opasnostima zbog blizine objekta s povećanim rizikom od požara ili eksplozije – kanton

VI.2. Verifikacija radnih hipoteza

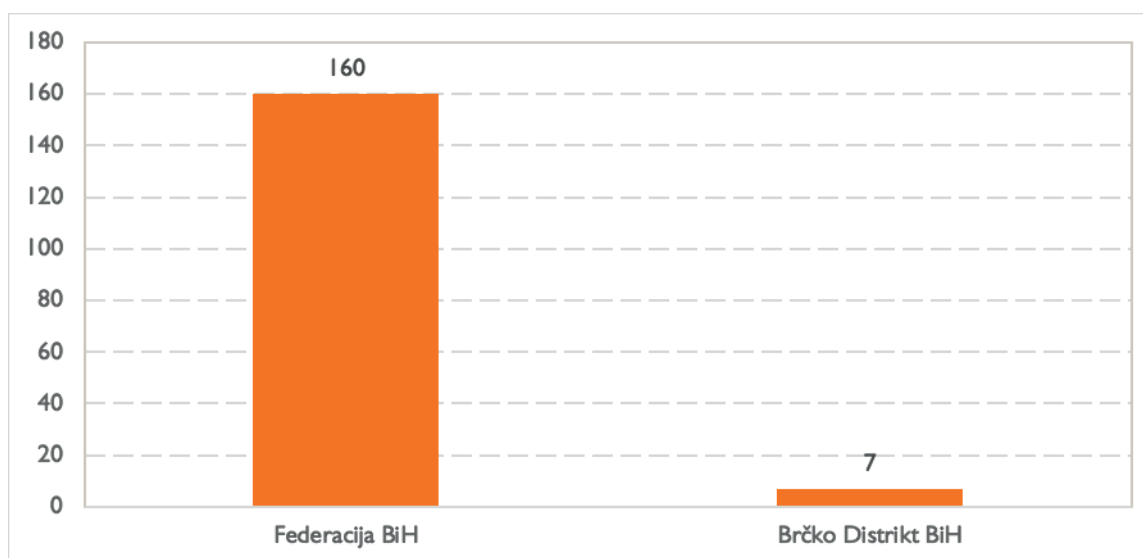
U metodologiji istraživanja navedene su četiri pomoćne hipoteze. Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja u ovom izvještaju nastojat će se ili potvrditi ili opovrgnuti navedene hipoteze. Analiza rezultata po navedenim pomoćnim hipotezama prikazana je u nastavku.

HI* – Značajan broj učenika izložen je određenim prirodnim i drugim opasnostima u objektima osnovnih i srednjih škola u BiH.

Rezultat istraživanja:

Tabela VI-19. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje su bile izložene nekoj od opasnosti – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

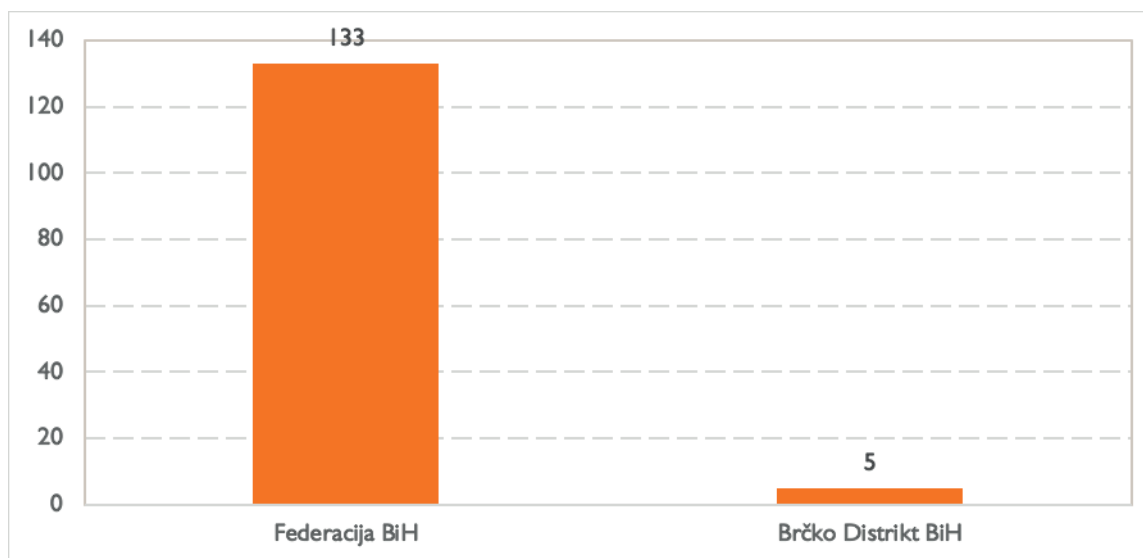
		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		99	59.28%
Srednja škola		38	22.75%
Područna osnovna škola/odjeljenje		29	17.37%
Bez odgovora		1	0.60%

Slika VI-10. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje su bile izložene nekoj od opasnosti

Tabela VI-20. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje su izložene nekoj od opasnosti – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		84	60.87%
Srednja škola		27	19.57%
Područna osnovna škola/odjeljenje		26	18.84%
Bez odgovora		1	0.72%

Slika VI-11. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje su izložene nekoj od opasnosti

Kada se posmatra broj učenika koji je trenutno u školama izložen nekoj od opasnosti, taj broj iznosi **45.040 učenika** ili **23,05%** od ukupnog broja anketiranih ili blizu ¼ ukupnog broja anketiranih učenika. S obzirom na to da škole trebaju i **mora-ju biti sigurno mjesto boravka**, nema sumnje da je značajan broj učeničke populacije izložen opasnostima. Također, 167 škola bilo je izloženo nekoj od opasnosti, dok je 138 škola još izloženo nekoj od opasnosti.

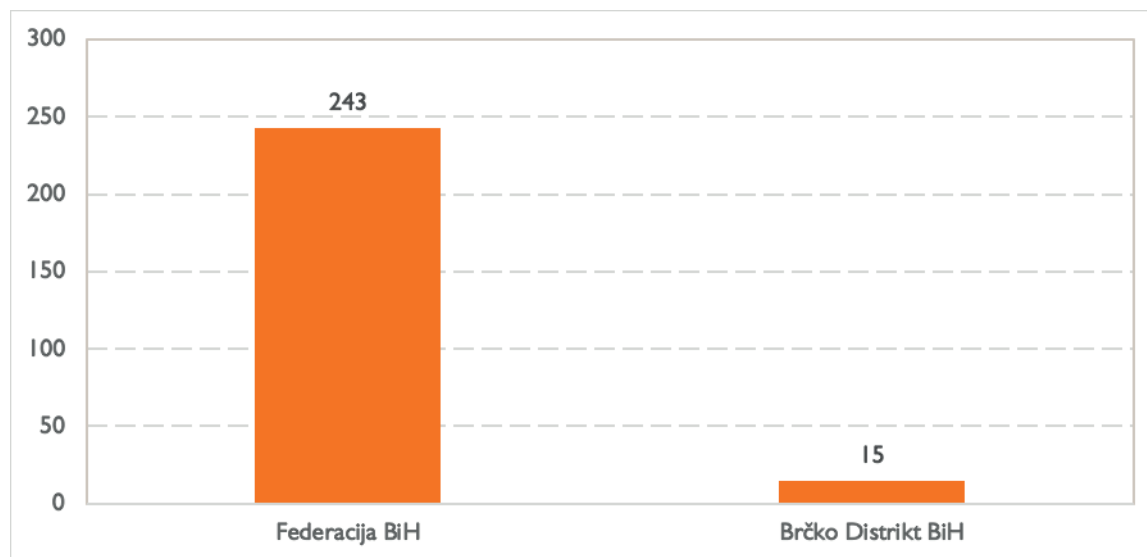
HI** – Nastavni plan i program u školama u dovoljnoj mjeri ne obrađuje teme vezane za smanjenje rizika od katastrofa.

Rezultat istraživanja:

Tabela VI-21. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje ne obrađuju teme vezane za smanjenje rizika od katastrofa – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		105	40.70%
Srednja škola		64	24.81%
Područna osnovna škola/odjeljenje		89	34.50%

Slika VI-12. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje ne obrađuju teme smanjenja rizika od katastrofa

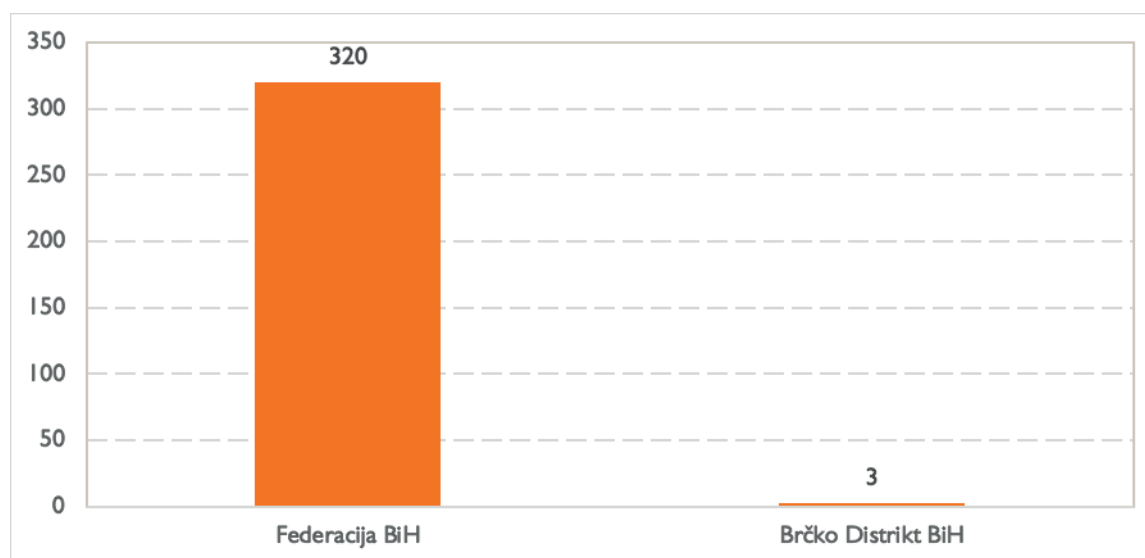
Ukupno 258 škola ili 35,59% anketiranih škola ne obrađuje teme vezane za smanjenje rizika od katastrofa, a čak i za one škole koje su se izjasnile da obrađuju navedene teme, kada se sagleda kvalitet i obim tema, tada je situacije sigurno nepovoljnija, posebno imajući u vidu da je obrada ovih tema propisana zakonom u FBiH.

HI*** – Značajan broj osnovnih i srednjih škola u BiH ne posjeduje plansku dokumentaciju za smanjenje rizika od katastrofa.

Rezultat istraživanja:

Tabela VI-22. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje ne posjeduju plansku dokumentaciju za smanjenje rizika od katastrofa – vrsta obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		163	50.46%
Srednja škola		55	17.03%
Područna osnovna škola/odjeljenje		103	31.89%
Bez odgovora		2	0.62%

Slika VI-13. Škole u FBiH i Distriktu Brčko koje ne posjeduju plansku dokumentaciju za smanjenje rizika od katastrofa

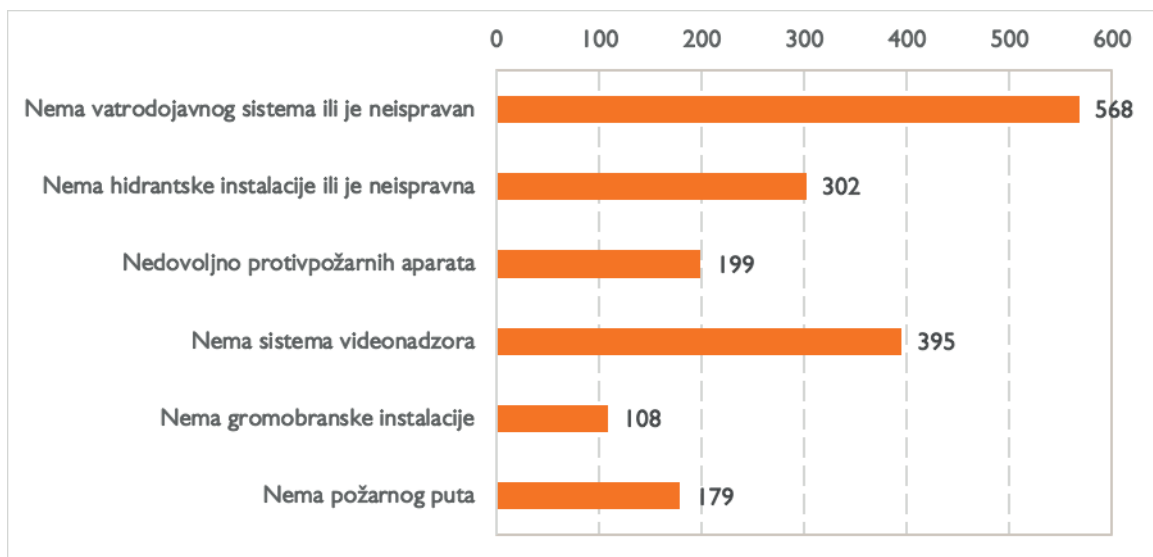
Ukupno 323 škole ili 44,44% od anketiranih škola ne posjeduje (ili nije poznato da takva dokumentacija postoji) ni osnovnu dokumentaciju iz oblasti smanjenja rizika od katastrofa (prirodnih i drugih nesreća). Imajući u vidu da su neki od dokumenata zakonska obaveza (Plan zaštite od požara, Plan evakuacije i sl.), pristup smanjenju rizika od prirodnih i drugih nesreća u školama nije na zadovoljavajućem nivou.

HI**** – Kapaciteti osnovnih i srednjih škola u BiH za smanjenje rizika od katastrofa nedovoljno su izgrađeni.

Rezultat istraživanja:

Analizirajući opću sliku u pogledu izdvajanja finansijskih sredstava u cilju smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća, postojeće planske dokumentacije, kao i infrastrukturnih i drugih kapaciteta, rezultati istraživanja nisu zadovoljavajući. Primjera radi:

- ukupno **179 škola ili 24,69%** od anketiranih škola (178 u FBiH, 1 u BD BiH) nema označen požarni put. Gotovo podjednako alarmantna situacija po ovom pitanju je i u centralnim/matičnim (70) i područnim školama (82);
- ukupno **108 ili 14,90% škola** od anketiranih na području FBiH nema gromobransku instalaciju. Gotovo identična situacija po ovom pitanju je i u centralnim/matičnim (42) i područnim školama (53);
- ukupno **395 škola ili 54,48%** od anketiranih škola (383 u FBiH, 12 u BD BiH) nema uopće ili nema ispravan sistem videonadzora. Gotovo identična situacija po ovom pitanju je i u centralnim/matičnim (189) i područnim školama (181);
- ukupno **199 škola ili 27,45%** od anketiranih škola (196 u FBiH, 3 u BD BiH) ima manje od tri protivpožarna aparata ili je označilo da nema dovoljno protivpožarnih aparata. Posebno je alarmantna situacija po ovom pitanju u područnim školama (141);
- ukupno **302 škole ili 41,66%** od anketiranih škola (293 u FBiH, 9 u BD BiH) nema nikako ili nema ispravnu hidrantsku instalaciju. Gotovo je podjednako alarmantna situacija po ovom pitanju i u centralnim/matičnim (128) i područnim školama (141);
- ukupno 568 škola ili 78,34% od anketiranih škola (549 u FBiH, 19 u BD BiH) nema nikako ili nema ispravan vatrodjavni sistem. Alarmantna je situacija po ovom pitanju i u centralnim/matičnim (291) i područnim školama (198).

Slika VI-14. Škole u FBiH i Distriktu Brčko – stanje osnovnih kapaciteta za smanjenje rizika od katastrofa

Na osnovu navedenog, jasno je da su dobijeni rezultati u potpunosti potvrdili predmetne pomoćne hipoteze istraživanja, što **implicira verifikaciju** osnovne radne hipoteze: **Moguće je unaprijediti sigurnost učenika u osnovnim i srednjim školama u BiH.**

VI.3. Sinteza rezultata

S obzirom na to da skala za mjerenje sigurnosti škole nije unaprijed definirana, a u svrhu provođenja ovog istraživanja, konsultirani su eksperti iz oblasti zaštite i spašavanja (Delphi metoda), koji su ekspertnom analizom na bazi empirijskih rezultata i iskustva došli do zajedničkog stava da se sigurnost škole može odrediti sljedećom ordinalnom skalom, te se škole mogu svrstati u jednu od sljedećih „**uvjetnih**“ grupa (kategorija):

- A) sigurna;
- B) prilično sigurna;
- C) djelimično sigurna;
- D) nesigurna.

Naravno, treba biti svjestan činjenice i izazova ovog načina kategorizacije, tj. kategorizacije škola putem anketiranja, s obzirom na činjenicu da je putem anketa nemoguće utvrditi činjenično stanje na terenu ili činjenice tzv. formalnog pristupa smanjenju rizika od prirodnih i drugih nesreća (ovo bi bilo moguće u kombinaciji s dodatnim posjetama na licu mjesta i kontrolama). Također, treba imati u vidu činjenicu da su postavljena pitanja s tzv. opisnim atributima, te da određeni broj odgovora nije moguće eksplicitno kvantificirati ili s druge strane kvalitativno odrediti. Iz ovog razloga nastojalo se kategorizirati one škole koje su svojim odgovorima dale dovoljno informacija da bi se izvršila sigurna „uvjetna kategorizacija“, dok za određeni broj škola nije moguće odrediti tačnu kategorizaciju (pogledati sl. VI-19.).

Na bazi metodologije i postavljenih hipoteza, te provedenog istraživanja (u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH), izvršene su analiza i sinteza istraživanja. Za potrebe ove „uvjetne kategorizacije“ definirana je ordinalna skala u odnosu na kapacitete škole da provodi aktivnosti u fazama prevencije, odgovora i sanacije u odnosu na reprezentativne rizike, te su definirani inkluzivni kriteriji (sve navedeno). S tim u vezi, škola će se smatrati **nesigurnom (D)** ukoliko:

- je bila izložena značajnom riziku neke od opasnosti;
- ne posjeduje osnovnu plansku dokumentaciju za smanjenje rizika od katastrofa (procjenu ugroženosti, plan zaštite i spašavanja/plan postupanja, plan zaštite od požara);
- ne provodi mjere zaštite i spašavanja kroz faze djelovanja: (1) prevencije, (2) odgovora ili (3) otklanjanja posljedica (sanacije);
- nema razvijene kapacitete za smanjenje rizika.

Na osnovu rezultata istraživanja, a vodeći računa o postavljenim indikatorima i kriterijima za ocjenu sigurnosti škola, dobijeni su sljedeći rezultati.

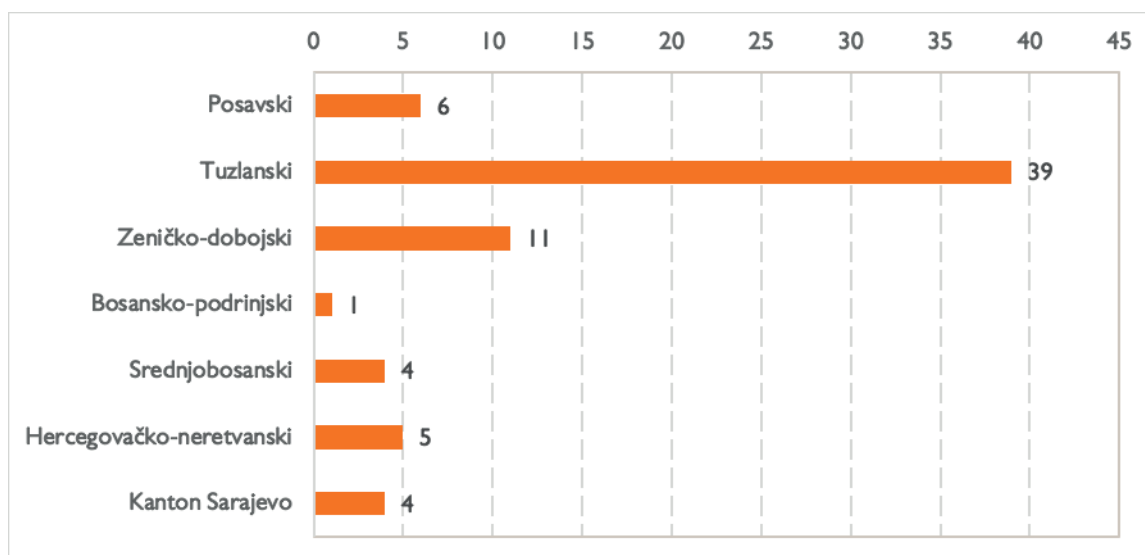
Tabela VI-23. Nesigurne škole prema vrsti obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		45	60%
Srednja škola		17	22.67%
Područna osnovna škola/odjeljenje		12	16%
Bez odgovora		1	1.33%

Napomena 7: Omjer se odnosi na procent od ukupno označenih škola koje pripadaju određenoj kategoriji. Za detaljnije procenete kategoriziranih škola u odnosu na ukupan broj škola vidjeti poglavlje VII, sliku VII-5.

Tabela VI-24. Nesigurne škole po entitetu ili distriktu u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		75	100%

Slika VI-15. Nesigurne škole po entitetu ili distriktu u kojem se škola nalazi

Škola se smatra **djelimično sigurnom (C)** ukoliko:

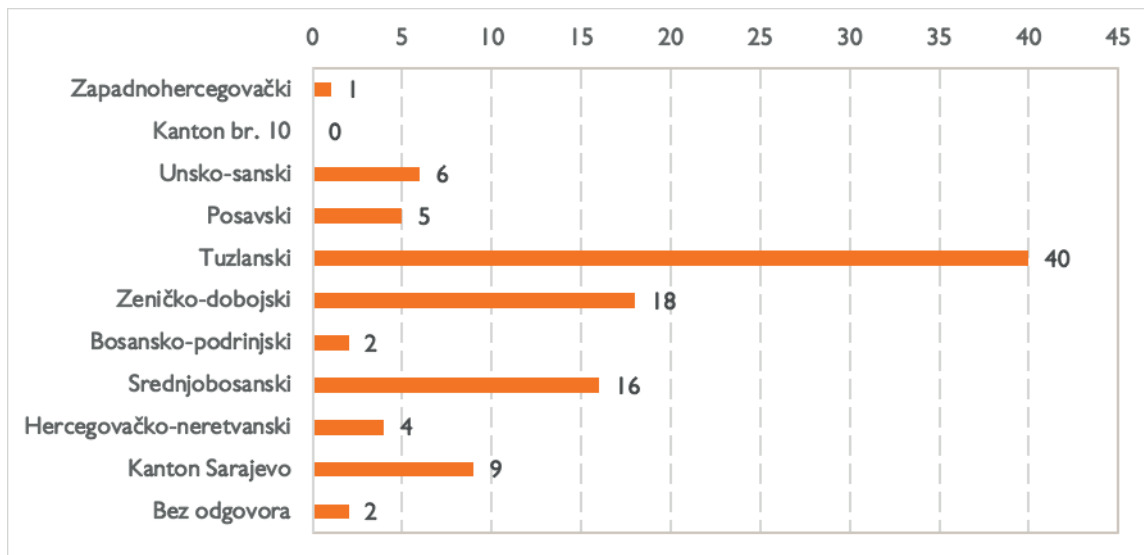
- je bila izložena značajnom riziku neke od opasnosti;
- posjeduje ili ne posjeduje osnovnu plansku dokumentaciju, ali provodi određene mjere zaštite i spašavanja;
- nema razvijene kapacitete za smanjenje rizika ili ima minimalne kapacitete za smanjenje rizika.

Tabela VI-25. Djelimično sigurne škole po vrsti obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		70	67.96%
Srednja škola		17	16.5%
Područna osnovna škola/odjeljenje		15	14.56%
Bez odgovora		1	0.97%

Tabela VI-26. Djelimično sigurne škole po entitetu ili distriktu u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		102	99.03%
Brčko distrikt BiH		1	0%

Slika VI-16. Djelimično sigurne škole po entitetu ili distriktu u kojem se škola nalazi

Škola se smatra **prilično sigurnom (B)** ako:

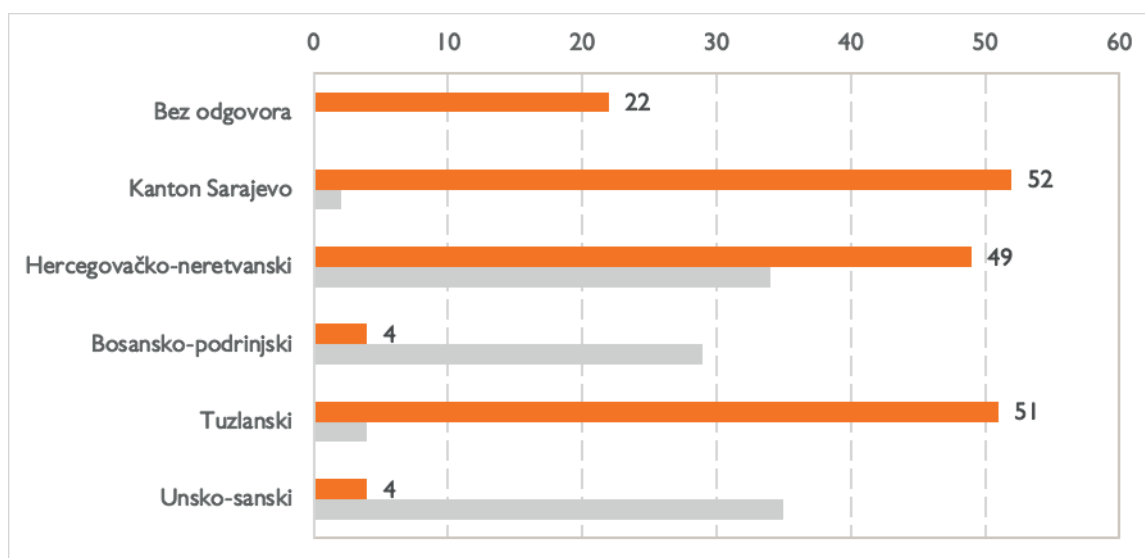
- nije bila izložena riziku od opasnosti ili je rizik od opasnosti u potpunosti otklonjen;
- ima plansku dokumentaciju i djelimično provodi osnovne mjere zaštite i spašavanja kroz tri faze djelovanja;
- ima razvijene kapacitete za smanjenje rizika ili većinu kapaciteta za smanjenje rizika.

Tabela VI-27. Prilično sigurne škole po vrsti obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		154	54.61%
Srednja škola		46	16.31%
Područna osnovna škola/odjeljenje		82	29.08%

Tabela VI-28. Prilično sigurne škole po entitetu ili distriktu u kojem se škola nalazi

		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		261	92.55%
Brčko distrikt BiH		21	7.45%

Slika VI-17. Prilično sigurne škole u FBiH po kantonima

Škola se smatra **sigurnom**¹⁴ (A) ako:

- nije bila izložena riziku od opasnosti ili je rizik od opasnosti u potpunosti otklonjen;
- ima plansku dokumentaciju i **sistemski** provodi osnovne mjere zaštite i spašavanja kroz tri faze djelovanja;
- ima razvijene kapacitete za smanjenje rizika ili većinu kapaciteta za smanjenje rizika.

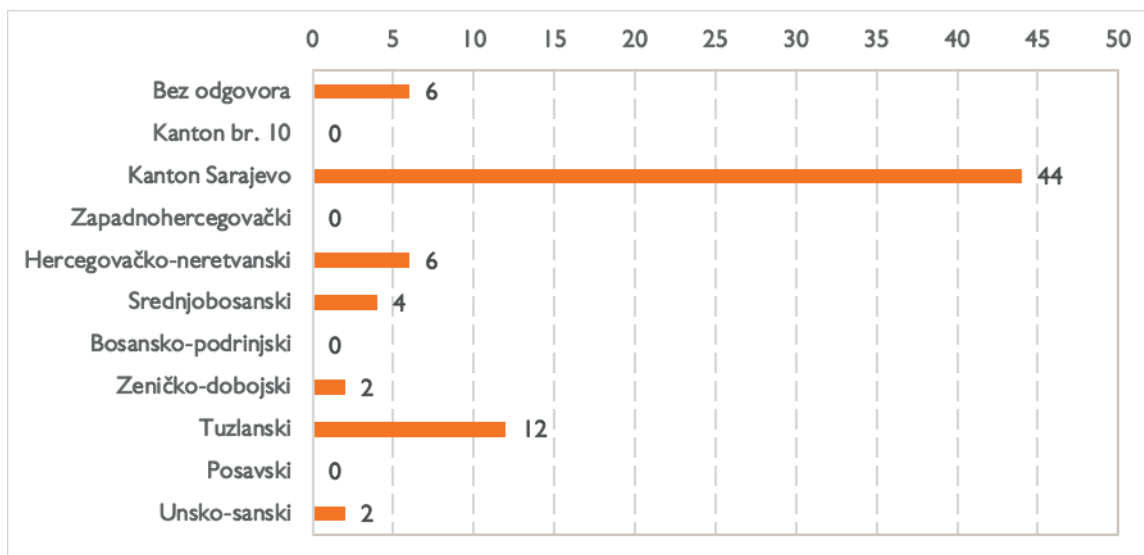
Tabela VI-29. Sigurne škole po vrsti obrazovne i odgojne ustanove

		Odgovor	Omjer
Osnovna škola (centralna/matična ili samostalna)		47	61.84%
Srednja škola		27	35.53%
Područna osnovna škola/odjeljenje		2	2.63%

Tabela VI-30. Sigurne škole po entitetima ili distriktu u kojem se škola nalazi

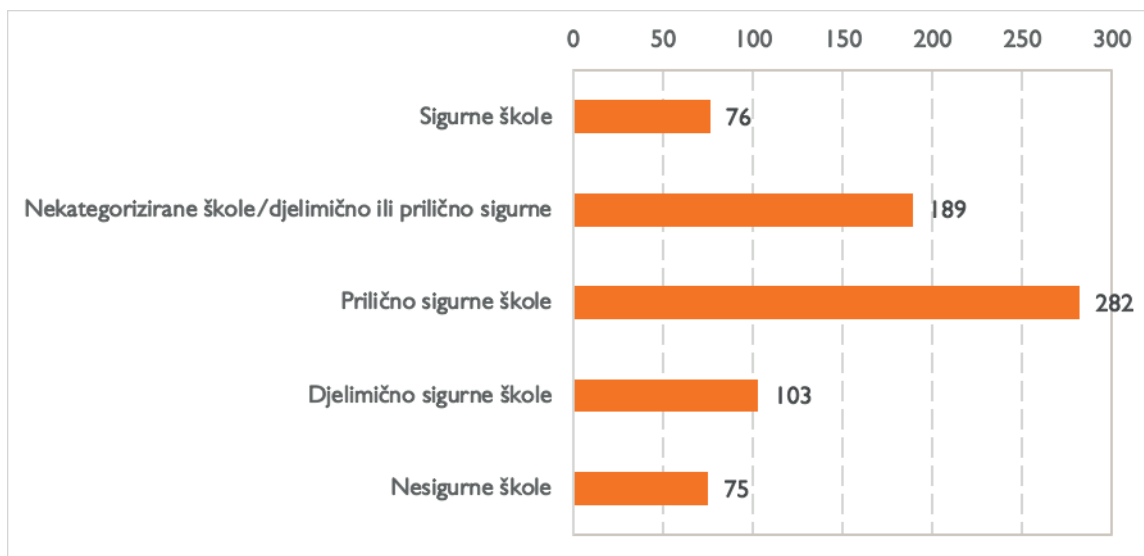
		Odgovor	Omjer
Federacija BiH		71	93.42%
Brčko distrikt BiH		5	6.58%

14 Smatra se uvjetno sigurnom, s obzirom na to da apsolutna sigurnost ne postoji.

Slika VI-18. Sigurne škole u FBiH po kantonima

Na osnovu navedenih kriterija, određeni broj škola u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH nije moguće u potpunosti kategorizirati između grupa „djelimično sigurnih“ i „prilično sigurnih“ škola. Ovaj izazov kategorizacije postoji prije svega zbog toga što je na osnovu navedenog anketiranja prilično teško utvrditi ispunjenje određenih kriterija „pro forme“, tj. škola provodi određene mjere zaštite i spašavanja, ali nije potpuno jasno jesu li su te mjere zaštite i spašavanja suštinske ili formalne i skromne, kao iz zbog kvantiteta i kvaliteta kapaciteta za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća.

Slika VI-19. Pregled sigurnosti škola

Dakle, ukupno **189 škola** u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH uvjetno bi se moglo svrstati u **neodređenu kategoriju** između grupa „djelimično sigurnih“ i „prilično sigurnih“ škola.

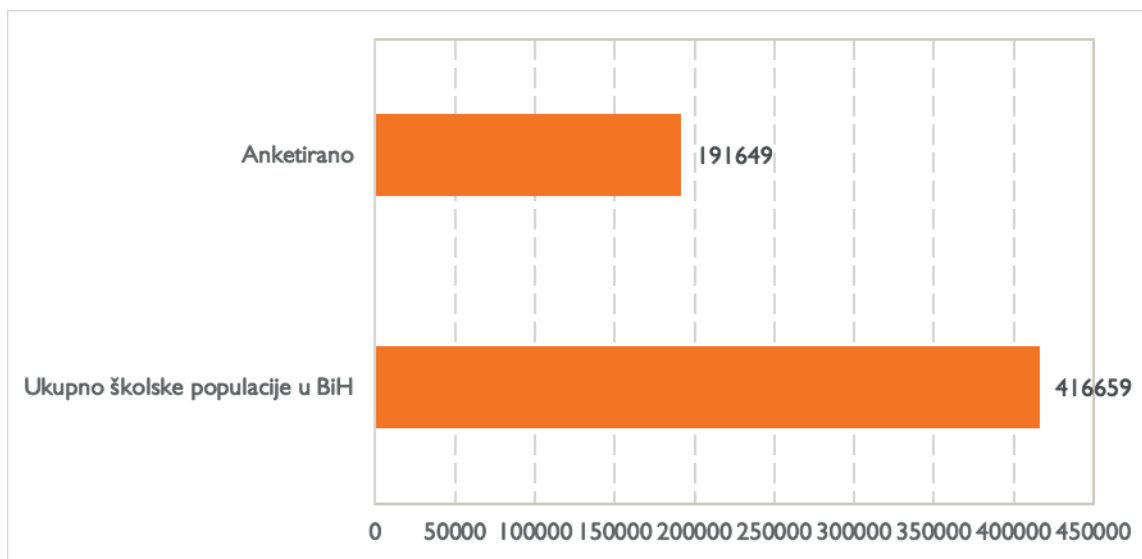

VII Zaključci

Na bazi provedenog istraživanja u osnovnim i srednjim školama može se zaključiti da su postavljeni ciljevi u potpunosti ispunjeni na posmatranom uzorku u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH.

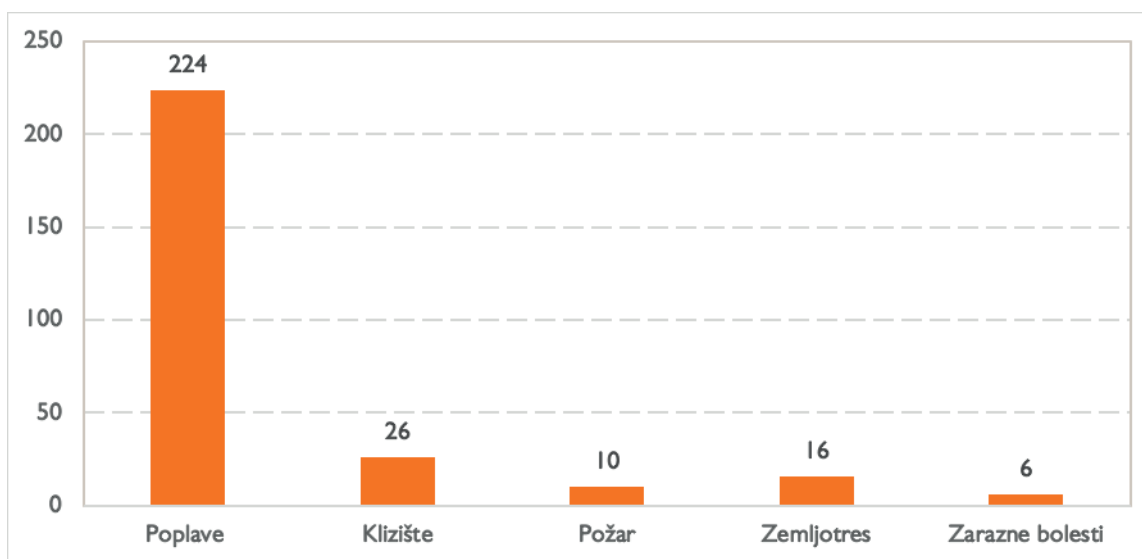
- Identificirani su reprezentativni rizici i procijenjen je broj škola koje se nalaze pod njihovim direktnim utjecajem (bile su izložene ili potencijalno izložene).
- Sagledani su kapaciteti škola da primijene aktivnosti/mjere djelovanja u fazama prevencije, odgovora i otklanjanja posljedica.

Iako je osnovni fokus ovog istraživanja bio usmjeren na škole, važno je naglasiti jedan od indirektnih rezultata istraživanja. Naime indirektno, anketnim ispitivanjem obuhvaćeno je 191.649 učenika ili **45,99% školske** populacije u BiH (bez trenutnih rezultata za Republiku Srpsku) koja pohađa škole i tokom nastave boravi u školskim objektima.

Slika VII-1. Obuhvat školske populacije anketiranjem

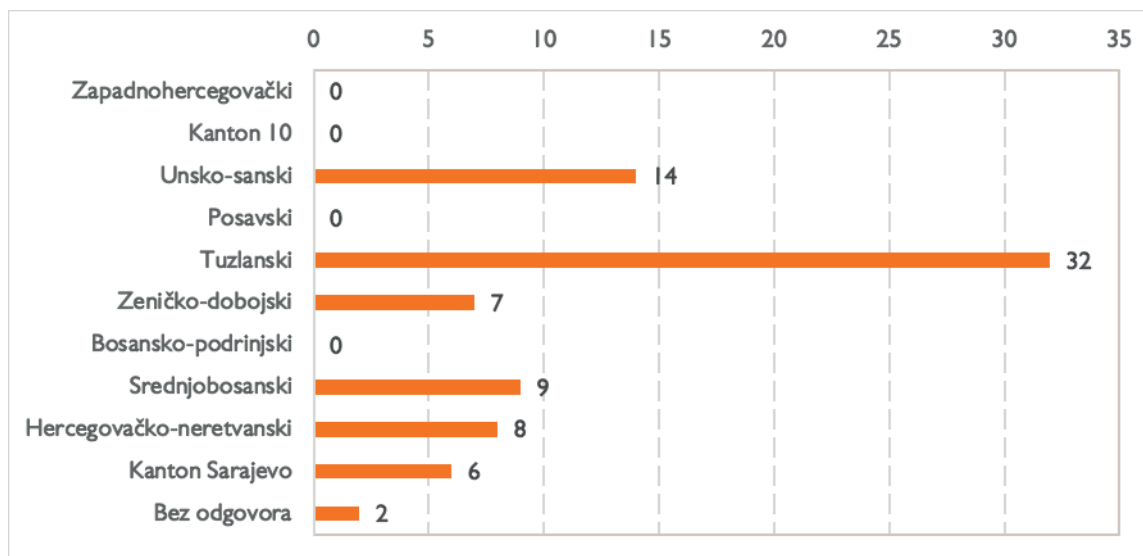
Značajan broj škola već je bio izložen nekoj od opasnosti u prethodnom periodu (282). Također, 138 škola izjasnilo se da je još izloženo nekoj od opasnosti ili nešto manje od 50% škola koje su bile izložene nekoj od navedenih opasnosti, što implicira da su prijetnje od prirodnih i drugih nesreća i pored prethodnog iskustva samo prepolovljene tj. nisu otklonjene u potpunosti. Prethodna izloženost škola pojedinim opasnostima prikazana je na slici VII-2.

Slika VII-2. Broj škola koji je bio izložen nekoj od opasnosti

S aspekta utjecaja mogu se izdvojiti sljedeće opasnosti: **poplave, klizišta, zemljotresi i požari**, respektivno.

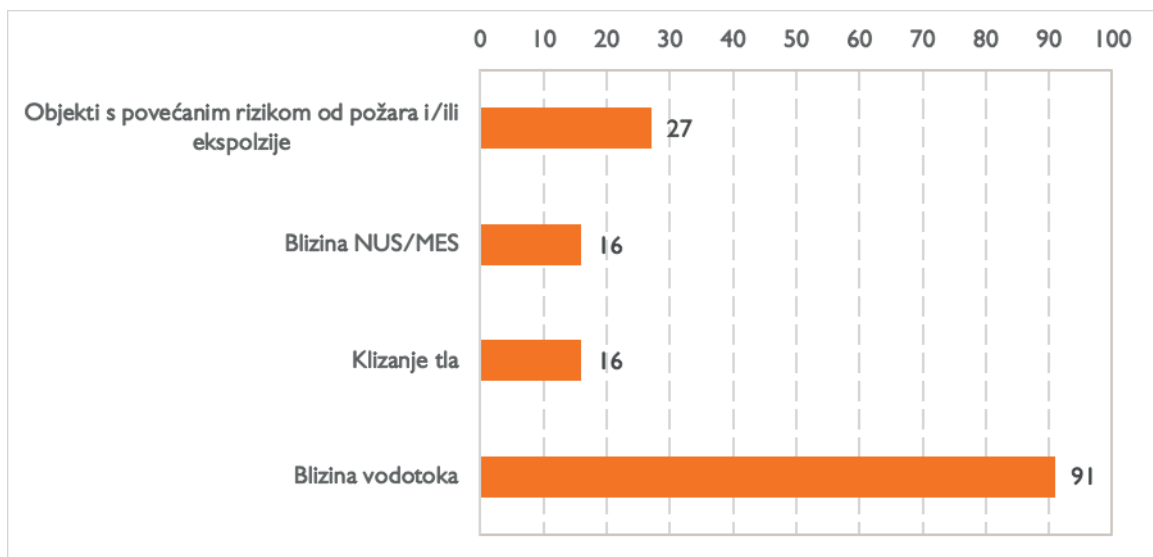
- **Poplave i klizišta:** Na osnovu prikaznih rezultata, nema sumnje da je **poplava** opasnost kojoj su najviše izloženi školski objekti i učenici. Kvantitativno, opasnostima od poplava posebno su izložene škole u Tuzlanskom i Zeničko-dobojskom kantonu, dok su po ranjivosti najviše izložene škole u Posavskom kantonu. Opasnost od poplava po uzročno-posljedičnoj vezi u navedenim kantonima kvantitativno prati opasnost od **klizanja tla**.
- **Zemljotres:** Svakako da latentna opasnost prijete školama i od drugih opasnosti, posebno kada je u pitanju **zemljotres**. Čak 78 škola eksplicitno je odgovorilo da im prijete opasnost od iznenadnog urušavanja ili kolapsa objekta ili dijela objekta škole. Ukupno 76 u FBiH i dvije škole u BD BiH. Najveći broj ovih škola nalazi se u Tuzlanskom kantonu, te je većina ovih objekata građena po starijim građevinskim standardima tj. prije 1970. godine. Inače, od ukupno anketiranih 725 škola, **368 škola ili 50,76%** izgrađeno je prije 1970. godine.

Slika VII-3. Broj škola kojima prijete opasnost od iznenadnog urušavanja ili kolapsa objekta ili dijela objekta škole

- **Požar:** Ukupno deset škola bilo je izloženo **požaru**. Sve navedene škole nalaze se u Federaciji BiH. Situacija je alarmantnija, jer na osnovu rezultata (poglavlje VI.2.), **179 škola ili 24,69%** od anketiranih škola (178 u FBiH, 1 u BD BiH) nema označen požarni put; **108 ili 14,90% škola** od anketiranih na području FBiH nema gromobransku instalaciju; **199 škola ili 27,45%** od anketiranih škola (196 u FBiH, 3 u BD BiH) ima manje od tri protivpožarna aparata ili je označilo da ih nema dovoljno; **302 škole ili 41,66%** od anketiranih škola (293 u FBiH, 9 u BD BiH) nema hidrantsku instalaciju ili nije ispravna; **568 škola ili 78,34%** od anketiranih škola (549 u FBiH, 19 u BD BiH) nema vatrodjavni sistem ili nije ispravan.

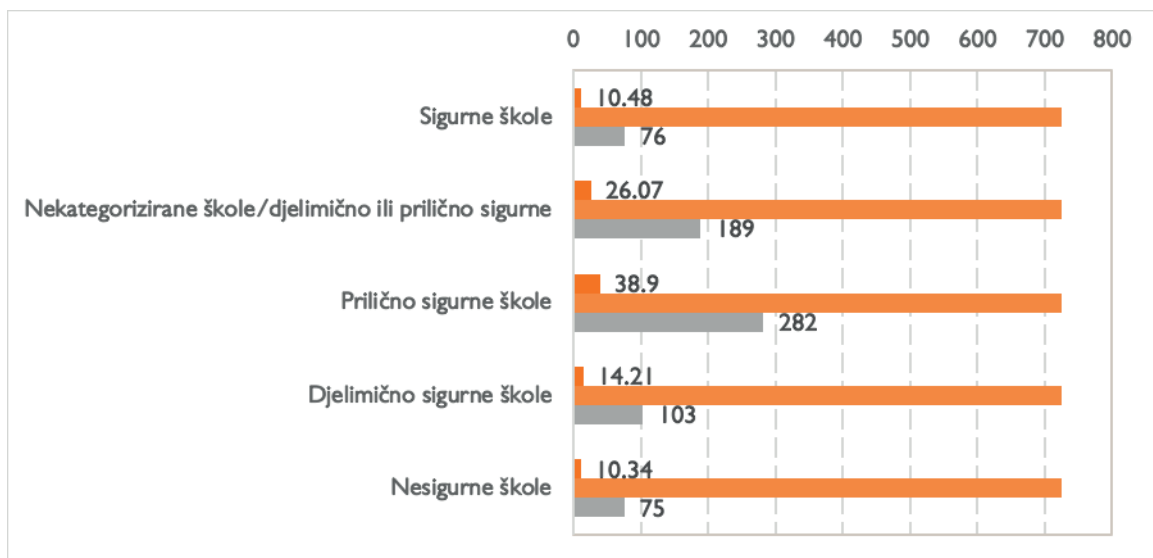
Kada se analiziraju potencijalne opasnosti kojima su škole izložene, stanje je prikazano na slici VII-4. Potencijalne opasnosti nisu u direktnoj vezi sa školama nego predstavljaju određeni eksterni faktor. Škole, nažalost, veoma malo mogu utjecati na takav vid opasnosti, no njihov utjecaj na škole je očigledan. Primjera radi, škole veoma malo mogu utjecati na građevinske propise i izgradnju određenih objekata u blizini škola ili škole nisu mogle utjecati na blizinu lokacija kontaminiranih MES i NUS, a s druge strane veoma malo mogu utjecati na dinamiku deminiranja, tj. dekontaminacije takvih lokacija i sl.

Slika VII-4. Broj škola koji je izložen potencijalnoj opasnosti

Kao i u prethodnom slučaju, kao potencijalna opasnost izdvaja se **poplava**. Potencijalnoj opasnosti od zaostalih NUS i MES izložene su posebno škole u Federaciji BiH, a od izloženih **16 škola** posebno su izložene područne škole (10). Potencijalnoj opasnosti usljed izgradnje objekata s povećanim rizikom od požara i/ili eksplozije u blizini škole (benzinske i plinske stanice i sl.) izloženo je **27 škola**, od kojih su sve u Federaciji BiH, što donekle implicira neophodnost usvajanja strožih kriterija za izgradnju ovakvih objekata u blizini škola u FBiH.

Kada se analizira stanje sigurnosti škola u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH, svakako se ostavlja značajan prostor za unapređenje.

Slika VII-5. Sigurnost škola u odnosu na ukupan broj anketiranih škola u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH

- S aspekta sigurnosti može se zaključiti da sigurne škole pohađa 28.320 učenika ili od ukupno obuhvaćene školske populacije anketiranjem svega 14,78%.
- Sigurnim školama može se smatrati svega 10,40% od ukupno anketiranih škola (725).
- Nesigurnim školama može se smatrati 10,34% od ukupno anketiranih škola (725).

Generalno, podjednako su nesigurne sve škole, područne škole više su ugrožene, ali je izloženost broja učenika (s obzirom na broj učenika) nešto manja, dok je stanje u centralnim i srednjim školama obrnuto.

VIII Preporuke

Na osnovu rezultata istraživanja i potpunosti potvrđene hipoteze istraživanja (**HI – Moguće je unaprijediti sigurnost učenika u osnovnim i srednjim školama u BiH**), analiza datih rezultata i izvedenih zaključaka mogu se dati određene generalne preporuke u cilju unapređenja postojećeg stanja i smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća u školama Federacije BiH i Brčko distrikta BiH. Neke od preporuka navedene su u nastavku.

- **Škole mogu** djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama, **donijeti ili unaprijediti svoje planske dokumente (planove) i aktivnosti/mjere za smanjenje rizika** od prirodnih i drugih nesreća, s obzirom na to da čak **323 škole nisu izradile planske dokumente** za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća, dok se njih 29 nije izjasnilo po ovom pitanju. Ovo se prije svega ogleda u izradi planova zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća, planova zaštite i spašavanja, planova evakuacije i dr.
- **Škole mogu** djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama, tj. **unaprijediti postojeća znanja i vještine nastavnika u pogledu prevencije ili postupanja u slučaju prirodne ili druge nesreće**, jer čak za **188 škola ne provode se** nikakve obuke nastavnog osoblja u pogledu smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća, **dok 258 škola u svom nastavnom planu nema** predviđene lekcije vezane za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća. Škole trebaju pokrenuti inicijativu u cilju osavremenjivanja nastavnog plana i programa (NPP) i definiranja tematskih oblasti i cjelina, te ishoda učenja u skladu s uzrastom učenika i dr.
- **Škole mogu** djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama i **unaprijediti postojeća znanja i vještine u pogledu prevencije ili postupanja u slučaju prirodne ili druge nesreće kod učenika**, s obzirom na to da ukupno **384 škole** (52,96% od anketiranih) **nisu s učenicima provodile** periodično uvježbavanje ponašanja u slučaju prirodnih i drugih nesreća. **Škole u saradnji** sa specijaliziranim službama i ustanovama (Civilna zaštita, TVJ ili DVD i dr.) trebaju izraditi i implementirati planove obuke i periodičnog uvježbavanja, primjera radi: evakuacije, ponašanja u slučaju zemljotresa i dr. kako učenika, tako i nastavnog i vannastavnog osoblja.
- Nadležne institucije mogu djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama, **sagledati stanje sigurnosti škola u odnosu na rizik od katastrofa (prirodnih i drugih nesreća) i na osnovu toga kreirati adekvatne politike, osigurati sredstva i mobilizirati neophodne ljudske kapacitete u funkciji smanjenja rizika od katastrofa u školama**, s obzirom na to da čak **286 škola ne izdvaja niti** minimalna sredstva za prevenciju prirodnih i drugih nesreća. Na sistemski način potrebno je planirati redovna budžetska sredstva za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća i namjenski ih upotrijebiti.
- Resorna ministarstva i zajednice mogu djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama u cilju smanjenja rizika od prirodnih ili drugih nesreća, jer značajan broj škola **nije rekonstruiran** (233) ili je rekonstruiran prije više od deset godina (236). Resorna ministarstva u skladu sa svojim nadležnostima moraju analizirati postojeće stanje školskih objekata i infrastruktura, te putem kapitalnih ulaganja izvršiti sve neophodne rekonstrukcije objekata, izgradnju i osposobljavanje infrastrukture za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća itd.
- Resorna ministarstva, zajednice i škole mogu djelovati na unapređenje sigurnosti učenika u osnovnim i srednjim školama, **što će unaprijediti opće stanje u cilju smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća u pogledu prevencije, postupanja i oporavka**. Ovo se prije svega ogleda u planiranju, obuci i izgradnji kapaciteta za smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća u školama i dr.

U prilogu ovog Izvještaja nalaze se **aneksi** s podacima u kantonima Federacije BiH i Brčko distriktu BiH. Ostavlja se mogućnost ključnim zainteresiranim stranama: školama, ministarstvima i drugima da analiziraju detaljnije podatke u matičnim kantonima, izvrše poređenja s drugim nivoima i izvedu vlastite zaključke u cilju smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća u školama.

Ovaj izvještaj kao i navedene preporuke nemaju isključivo kritički osvrt na postojeće stanje, ili namjeru da limitiraju ili nameću rješenja, niti traže krivce za postojeće stanje zaštite od prirodnih i drugih nesreća u školama. Isključivi je cilj navedenog izvještaja da se na bazi činjenica sagleda postojeće stanje, te zajedničkim naporima svih zainteresiranih strana pokušaju iznaći odgovarajuća rješenja za unapređenje sigurnosti ovih i budućih generacija učenika u školama Bosne i Hercegovine.

Osnovne reference:

- [1.] World Vision, radni materijal (2016).
- [2.] Brankovic, S. (2014), Metodologija društvenog istraživanja, Beograd: Zavod za udžbenike.
- [3.] Milat, J.(2004), Osnove metodologije istraživanja, Zagreb: Školska knjiga.
- [4.] Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH („Službeni glasnik BiH“ broj 18/03).
- [5.] Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH”, broj 50/08).
- [6.] Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj 39/03, 22/06 i 43/10)
- [7.] Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 121/12, 46/17).
- [8.] Zakoni iz oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća kantona u FBiH.
- [9.] Zakon o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije BiH“, broj 64/09).
- [10.] Zakon o zaštiti od požara RS („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 71/12).
- [11.] Zakon o obrazovanju u osnovnom I srednjem školama u Brčko distriktu BiH (“Službeni glasnik BD BiH” broj 10/08, 25/08, 04/13, 48/16).
- [12.] UNDP (2015), Analiza zakonskog okvira u Bosni i Hercegovini u vezi sprečavanja rizika od nesreća i kriznog upravljanja, Sarajevo.
- [13.] UNISDR (2014), Comprehensive School Safety.
- [14.] World Vision International (2015) Comprehensive school safety practices in Asia.
- [15.]ISDR (2012), Assessing School Safety from Disasters. A Global Baseline Report.

Prilog I: Pomoćna tabela – okvirni podaci o broju osnovnih i srednjih škola u kantonima FBiH

KANTON⁶	Anketirano	Osnovne	Srednje	UKUPNO	Odziv %
Unsko-sanski	100	161	23	184	54.35
Posavski	15	21	3	24	62.50
Tuzlanski	173	211	36	247	70.04
Zeničko-dobojski	77	198	35	233	33.05
Bosansko-podrinjski	8	13	3	16	50.00
Srednjobosanski	81	135	25	160	50.63
Hercegovačko-neretvanski	116	131	31	162	71.60
Zapadnohercegovački	31	66	9	75	41.33
Kanton Sarajevo	84	90	39	129	65.12
Kanton 10	0	52	9	61	0.00

Aneks 1:Tabelarni podaci za Federaciju BiH

Aneks 1.1:Tabelarni podaci za Sarajevski kanton

Aneks 1.2:Tabelarni podaci za Zapadnohercegovački kanton

Aneks 1.3:Tabelarni podaci za Hercegovačko-neretvanski kanton

Aneks 1.4:Tabelarni podaci za Srednjobosanski kanton

Aneks 1.5:Tabelarni podaci za Bosansko-podrinjski kanton

Aneks 1.6:Tabelarni podaci za Zeničko-dobojski kanton

Aneks 1.7:Tabelarni podaci za Tuzlanski kanton

Aneks 1.8:Tabelarni podaci za Posavski kanton

Aneks 1.9:Tabelarni podaci za Unsko-sanski kanton

Aneks 2:Tabelarni podaci za Brčko distrikt BiH

